БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 164 (8384) | 1957 оной июлиин 13, суббото | Сэн 20 мүнгэн

Бурят-Монголой коммунистнууд, бүхы ажалшад КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоолые халуунаар дэмжэнэ

Нэгэн һаналтайгаар һайшаана

Улан-Удэ городой предприятинуудта: механизированнэ шэлэй заводто, «Труд», «Кооператор-Комсомолец» гэжэ артельнүүдтэ, модоной заводто, паровозно деподо, мяханай комбинадай хэдэн цехүүдтэ, ПВЗ-дэ, сэмбын фабрикада болон бэшэ тээгүүршье ажалшадай суглаанууд июлиин 8-да болоно, тэрээндэ 3 мянга 500 гаран хүн хабаадаа. Эдэ суглаанууд дээрэ 60 гаран хүн үгэ хэлэжэ, партида харша Г. М. Маленковой, Л. М. Кагановичын, В. М. Молотовой бүлэг тушаа КПСС-эй Центральна Комитедэй июньскэ Пленумэй шиидхэбэриие бүрин дэмжэжэ байһанаа бултадаа мэдүүлээ.

Хүдэлмэришэд, албахаагшад, инженернүүд болон технигүүд Пленумэй тогтоолые халуунаар, дэмжэхэтээ хамта, КПСС-эй ЦК-гэй бүхы гэшүүдэй, гэшүүндэ кандидадуудай, Центральна Шалгалтын Комиссиин гэшүүдэй бата нэгэдэлтэй, нягта жагсаалтай байжа, партида харша Маленковой, Кагановичын, Молотовой бүлэгэй, мүн тэдэнтэй нэгэдэһэн Шепиловэй ябуулгые нэгэн һаналтайгаар буруушааһыень ехээр һайшааһан байна.

Модоной заводой модо хюрөөдэдэг цехын хүдэлмэришэн нүхэр **Луговой** иигэжэ хэлээ: КПСС-эй ЦК-гэй июньдэ болоһон Пленумэй шиидхэбэри тон зүб гэжэ би һананаб. Партиин XX съездһээ хойшо хүтэлбэрилэгшэднай бидэндэ ойртоо, илангаяа нүхэр Хрущев колхозуудта хододоо гаража ябадаг болоһон дээрэһээ, хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар бодото тодорхой хэмжээнүүдые абаха үүсхэл гаргаһыень бидэнэр ажабайдал дээрэһээ элеэр харанабди. КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй шиидхэбэридэ ажалай шэнэ амжалта түйлажа харюусахые суглаанда хабаадаһан бүхы хүдэлмэришэдые үгынгөө түгэсхэлдэ нүхэр Луговой уряалаад, модо хюрөөдэдэг цехын жэлэй түсэбые 1957 оной декабриин 10-да бэшэ, харин Советскэ Конституциин үдэртэ дүүргэхэ уялга абаха тухай дурадхал оруулаа.

«Кооператор-Комсомолец» артелиин цехын начальник нүхэр **Бужигеев** иигэжэ хэлээ: партида харша бүлэгтэ хабаадагшад хадаа партиин зэргын бата нэгэдэл һуларуулха гэжэ оролдоһон байна. Энэ бүлэгэй можо боложо ябуулга хэһыень би ехээр буруушаанаб. КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй шиидхэбэридэ харюу болгон, Агуухэ Октябриин 40 жэлэй ой хүрэтэр абаһан социалистическэ уялгануудаа дүүргэжэ харюусае гээд суглараагшадые тэрэ уряалаа.

Мяханай комбинадай холодильнигай слесарь нүхэр **Высоцкий** үгэ хэлэжэ, партида харша бүлэгые эрид шууд буруушаагаа. Манай партиин һүүлэй жэлнүүдтэ абажа байһан шухала хэмжээнүүд ажалшадай байдал һайжаруулха хэрэгтэ туһална. Партиингаа политикын тон зүб байһые бидэ өөһэдынгөө байдал дээрэһээ эли тодоор харанабди. Гүрэнэй пенсинүүд тухай, амаралтын ба һайндэрнүүдэй урда тээ хүдэлмэриин үдэр богони болгохо тухай, нарайлха эхэнэрнүүдэй амаралта ута болгохо тухай, мүн бусад олон шухала хэмжээнүүд һүүлэй жэлнүүдтэ абтаа. Партиимнай абажа байһан хэмжээнүүдтэ эсэргүүсэхэдээ, можо боложо илгарһан энэ бүлэг хадаа партиин шиидхэбэринүүдые дүүргэлгэдэ һаад ушаруулжа бүхы арад зондоо хоротой ябуулга гаргаһан байна. ЦК-гэй Пленумэй шиидхэбэриие тон зүб гэжэ тоолоод, тэрэниие һайшаанаб гээд нүхэр Высоцкий хэлээ.

Партида харша бүлэгтэ хабаадагшадай ябуулгые эрид буруушааһан тогтоолнуудые суглаанда хабаадагшад нэгэн һаналтайгаар баталан абаа.

Парти арад хоёрой бата нэгэдэл

Манай Коммунистическэ парти, Советскэ правительство ажалшан арадайнгаа ажана амгалан байдалые улам һайжаруулхын түлөө үдэр бүхэндэ түйлай ехэ оролдолго гаргана. Тэрэнь хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар парти, правительствын һүүлэй жэлнүүдтэ абажа, бэелүүлжэ байһан хэмжээ ябуулганууд дээрэһээ харагдана.

Колхозуудай экономико болон культурын ургалтые 1953 онойхитой сасуулжа харахада, хэды шэнээн ехээр хүгжэн хубилаа гээшэб! Манайшье колхозые абажа үзэхэ болоо һаа, танигдахаар бэшэ болонхой. Тарилгын талмайн үргэдхэгдэхэтэй, ниитын мал ажалай хүгжөөгдэхэтэй хамта тэрээнһээ абтаха олзо доход хэдэн дахин ехэ болоо юм. Энэ хадаа колхозой үйлэдбэриин хүгжэн ургаһые харуулна. Энээнэй ашаар гүрэн түрэмнай хүдөө ажахын продукцинуудые уялгата ёһоор гүрэндөө тушаажа байһан алба налогһоо бидэ, колхознигуудые сүлөөлхэ аргатай болоо.

Манай колхоз мүнөө гүрэндэ мяха тушааха хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргэнхэй, мүн баһа һү тушааха жэлэйнгээ түсэбые дүүргэхэ ойртоо. Энэ жэлэй үбэлжэлгын үедэ нёдондонойхиһоо 1,8 дахин ехэ һүн һаагдаһан байна. Мүнөөшье колхозоймнай һаалишад ехээр һү һаахын тула тэмсэл шангаар ябуулна. Хэрбээ колхознай 1956 оной июнь һарада хамта дээрээ 50 мянган литр һү һааһан байгаа һаа, харин мүнөө жэлэй июнь һарада 57 мянган литр һү һаагаад байнабди. Колхозой түрүү һаалишад нүхэд Хайдукова, Мункуева ба бусад 9 һарын турша соо 1900 литр хүрэтэр һү үнеэн бүриһөө һаагаад байна. Хонин ажал бүри эршэмтэйгээр хүгжөөгдэнэ. Мүнөө хонидойнгоо нооһо хайшалжа дүүргэхэ дүтэлөөбди. Түрүүшын дүнгөөр багсаахада зарим отарануудай хонидһоо нёдондонойхиһоо үлүү ехэ нооһон хайшалагдана. Жэшээнь, Цыдып Сандановай отарын хонин бүриһөө нёдондо 2,3 килограмм хайшалагдаһан һаа, мүнөө жэлдэ 3,1 килограмм хайшалагдаа юм.

Колхозой үйлэдбэри дээрэ үнэн сэхээр оролдожо ажалладаг хүнүүд ажахын жэлэй дүнгөөр баян олзо доход абадаг болоо. Жэшээнь, колхозой гүүртые даагша Жигмыт Буянтуевай, мал адуулагша Найдан Сандановай, хонишон Шойроп Лубсановай болон бусадай бүлэ 1956 оной ажахын дүнгөөр ажалта үдэртөө 12—15 мянган түхэриг мүнгэ, 30—40 центнер таряа талха абаһан байна. Иимэ жэшээ урдань байгаагүй. Колхознигуудаймнай ажана байдалай урган хүгжэхэ тудам тэдэнэй культурна эрилтэ улам ургана. Олохон колхознигууд өөһэдтөө гэр байдалай һайн хэрэгсэлнүүдые, хүнгэн автомашина, мотоциклнуудые абахаяа хүсэдэг болоо.

Партида харша Маленковой, Молотовой, Кагановичын бүлэг тухай партиин Центральна Комитедэй июньскэ Пленумэй тогтоолые манай колхознигууд нэгэн дуугаар һайшаагаа.

Гэхэтэй хамта, колхознигууд болон алба хаагшадай ажахынуудһаа хүдөө ажахын продуктнуудые уялгата ёһоор гүрэндэ тушаалга болюулха тухай КПСС-эй ЦК-гэй ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гаргаһан тогтоолые дэмжэн һайшаана. Тиигэжэ советскэ хүн тушаа парти, правительствын хододоо гаргадаг халуун анхарал ашые манай колхознигууд мэдэрнэ.

Гүрэн түрынгөө энэ халуун анхаралда харюу болгон артелнингээ ажахые улам хүгжөөхэ, мүнөө жэлдэ ниитын мал ажалһаа бүри ехэ продукт абажа амжалта түйлаха байһандаа түрэл партияа найдуулнабди.

С. Доржиев, Зэдын аймагай «Октябрь» колхозой түрүүлэгшын орлогшо.

Ашата партиимнай анхарал

КПСС-эй ЦК-гэй июньскэ Пленумэй тогтоолтой, мүн колхознигууд, хүдэлмэришэд болон албахаагшадай ажахынуудһаа хүдөө ажахын продуктнуудые уялгата ёһоор гүрэндэ тушаалга болюулха тухай тогтоолтой танилсаад һайнаар шэнжэлжэ үзэһэн байнаб. Партиин XX съездын болоһонһоо хойшо манай арад зон партиин ЦК-гэй хүтэлбэреэр, нилээд ехэ амжалтануудые түйлаһан, коммунизм тээшэ шууд алхам хэһэн байна.

Партида харша Маленковой, Кагановичын, Молотовой бүлэгэй можо боложо, партиин энэ шухала хэрэгтэ һаад хэхые хүсэһыень манай колхозой гэшүүд нэгэн һаналтайгаар буруушаана. Бидэнэр саашадаа партиингаа хараа шугамые бэелүүлхын түлөө шармайн оролдохобди гэжэ мэдүүлнэбди.

Манай парти, правительство арад зонойнгоо ажабайдалые улам саашань һайжаруулхын түлөө саг үргэлжэ оролдожо байна.

КПСС-эй ЦК-гэй июньскэ Пленумэй шиидхэбэриие, мүн колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшадай ажахынуудай хүдөө ажахын продуктнуудые уялгата ёһоор гүрэндэ тушаалга болюулха тухай КПСС-эй ЦК-гэй ба Министрнүүдэй Соведэй абаһан тогтоолые ехээр һайшаан угтаабди.

С. Намжилов, Кяхтын аймагай, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.

XX съездын шиидхэбэриие эрхимээр бэелүүлхэбди

Хэжэнгын МТС-эй, Ворошиловай, Энгельсын, Сталинай, Ленинэй, Кировэй нэрэмжэтэ колхозуудай партийна эхин организацинуудай коммунистнуудай хамтын суглаан Хэжэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой клуб соо һаяхан болоо.

КПСС-эй ЦК-гэй июньскэ Пленумэй шиидхэбэри тухай партиин айкомой секретарь нүхэр С. С. Автушенко элидхэл хэбэ.

Суглаан дээрэ хамта 17 хүн үгэ хэлээ. Партида харша Маленковой, Кагановичын, Молотовой бүлэгэй ябуулгые ехээр зэбүүрхэн буруушааха зуураа, энэ бүлэгтэ эсэргүүгээр партиингаа ЦК-гэй абаһан хэмжээнүүдтэ харюу болгожо, XX съездын шиидхэбэринүүдые шууд бэелүүлэн, мал ажалай продукци бүри элбэгээр абахын түлөө оролдосотойгоор тэмсэхэбди, ниитынгээ малда үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэбди гэжэ мэдүүлэә.

КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоолые хүсэдөөр дэмжэһэн тогтоол суглаанда хабаадагшад нэгэн дуугаар баталан абаа.

Нүүдэл наймаа үргэнөөр эмхидхэхэ

Мүнөө хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда тон харюусалгатай зорилго табигдаад байна. Мяха, һү, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар ойрын жэлнүүдтэ Америкын Холбоото Штадуудые хүсэхэ тушаа Партиин табиһан уряае манай арад зон баяртайгаар угтажа абаад, тэрэниие бэелүүлхын түлөө үсэд шангаар тэмсэжэ байна.

Малшад мүнөө үедэ зуһаландаа гараад, колхозой центр, тосхонуудһаа холо байдаг фермэ, отарануудаар ажаһууна. Зунай зулгы һайхан сагта адууһа малаа атар тарган болгожо, ашаг шэмыень дээшэлүүлхын түлөө тэдэнэр үдэр һүнигүй оролдоно.

Үрэжэлтэ баян тала дайдын үргэн ехэ сабшалан хадалан дээгүүр түрүүшын бухал сомоонууд жэрылдэжэ, үбһэ хуряалгын хүдэлмэриин халуун үе захалба.

Эгээл энэ үедэ хүдөөгэй хүн зоной эрилтые хүсэд дүүрэнээр хангаха гээшэ шухала удхашанартай байна. Холын фермэ, гүүртэнүүдтэ ажалладаг малшадые, мүн тэжээл бэлэдхэлэй бригада болон стан дээгүүр байһан үбһэшэдые элдэб хэрэгсэлтэ зүйлнүүдээр, үргэн хэрэглэлэй эд бараагаар саг соонь хангахын тула, илангаяа худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд халуун анхаралаа табиха ёһотой.

Мүнөө олохон аймпотребсоюзууд, сельпонууд нүүдэл худалдаа наймаа хаа хаанагүй эмхидхэнэ. Энэнь ехэ һайшаалтай. Мүн зарим фермэ, гүүртэ, холын бригада дээгүүр наймаалагшагүй ларегуудые нээжэ, малшадай эрилтые хангана. Курумканай аймпотребсоюз (түрүүлэгшэнь М. А. Сосновский) колхозуудай центрнүүдһээ холо ажаһуудаг малшад болон үбһэшэдтэ зорюулан нүүдэл худалдаа наймаа үргэнөөр эмхидхэнэ. Түрүүшын хэрэглэлэй эд бараагаар: сай, зуруул, тамхи, дабһан, хубсаһан, гутал гэхэ мэтэ зүйлнүүдээр малшадые таһалгаряагүй хангана. Мүн нүүдэл ларёгууд, автолавкануудай ерэхэдэ малшад хэрэгтэй зүйлнүүдээ захидаг байна. Тус аймпотребсоюзай хүдэлмэрилэгшэд наймаалагшагүй ларегуудые эмхидхэхэ талаар ехэ үүсхэл гаргана. Мүнөө холын фермэ, гүүртэнүүд дээгүүр 18 иимэ ларёк нээгдэнхэй. Малшад энэ үүсхэлые ехэтэ һайшаана.

Нүүдэл худалдаа наймаа эмхидхэхэ талаар Зэдын, Бичурын, Түнхэнэй аймпотребсоюзууд, тэндэхи сельпонууд ехэ дүй дүршэлтэй болонхой. Мүн хэрэг ажалдаа һайнаар хандадаг хүнүүдшье олон. Жэшээнь Кыренэй сельпогой наймаалагша Ц. Д. Очиров нүүдэл худалдаа наймаа һайнаар эмхидхэжэ, эд бараа наймаалха түсэбые һара бүри үлүүлэн дүүргэнэ. Жэшээтэ һайн ажалайнгаа түлөө нүхэр Очиров Бурмонкоопсоюзай правлениин Хүндэлэлэй грамотаар шагнагданхай. Мүн Зэдын аймпотребсоюзай нүүдэл автолавкын наймаалагша нүхэр Чувакин тусхай графигай ёһоор ябажа, холын малшадые үргэн хэрэглэлэй эд бараагаар хангана. Иимэ жэшээнүүд олон.

Зүгөөр нүүдэл худалдаа наймаа эмхидхэлгэдэ үшөөл ехэхэн дутагдалнууд бии байһаар. Илангаяа энэ шухала хүдэлмэри Сэлэнгын, Мухаршэбэрэй, Закаменай болон бусад аймагуудта муугаар табигданхай. Бурмонкоопсоюзай правлениин заседани дээрэ нүүдэл худалдаа наймаа һулаар эмхидхэһэн дээрэһээ Сэлэнгын, Мухаршэбэрэй аймпотребсоюзай хүтэлбэрилэгшэд шангаар шүүмжэлэгдэһэн юм. Энээнһээ хойшо хэдэн һара үнгэрбэшье, өөдтэй хубилалта болоногүй.

Мүнөөшье зунай бэлшээриин, үбһэ хуряалгын үедэ эдэ аймпотребсоюзуудай правленинүүд нүүдэл худалдаа наймаа үргэнөөр эмхидхэхэ, наймаалагшагүй ларегуудые олоор нээхэ талаар эрид хэмжээнүүдые абанагүй. Энэ хабар Түнхэнэй аймпотребсоюз (түрүүлэгшэнь нүхэр Ц. Арьяев) наймаалагшагүй нэгэ ларек бүхы аймаг соогоо нээһэн юм. Теэд тэрэншье мүнөө хаагдашанхай.

Баргажанай, Байкало-Кударын, Кяхтын аймагуудта мүнөө болотор тусхай нүүдэл автолавканууд үгы байһаар. Энээн тушаа Бурмонкоопсоюзай правленишье анхаралаа табинагүй.

Зарим нютагуудай партийна, советскэ органууд аймпотребсоюзуудай болон сельпонуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табижа, тэдэнэй хүдэлмэридэ туһаламжа үзүүлэн, худалдаа наймаае мүнөөнэй эрилтын ёһоор, культурна һайнаар эмхидхэхын түлөө үшөөл хүсэд оролдоногүй. Ушар иимэһээ зарим худалдаа наймаанай газарнуудта ажал хэрэгтээ хайша хэрэгээр хандадаг, советскэ худалдаа наймаанай гуримые һайса мэдэхэшьегүй хүнүүд хүдэлнэ. Тиимэһээ хүн зондо хэрзэгыгээр хандаха, наймаанай гуримые эбдэхэ, үри шэрэдэ орохо ябадал али олон үзэгдэнэ. Тиимын тула худалдаа наймаанай газарнуудта, илангаяа нүүдэл наймаанда хүдэлдэг хүнүүдые шэлэн олохо шухала.

Манай республикын ажалшад бүхы советскэ арадтаяа хамта партиин ЦК-гэй июньскэ Пленумэй тогтоолые бүри мүһэн һайшаагаад, ажал хүдэлмэридөө шэнэ амжалта түйлахаар зоригжонхой. Энэ үедэ худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд хүн зоной эрилтые хүсэдөөр хангахын тула хамаг бүхы хүсэеэ элсүүлэн, социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, худалдаа наймаанай хэрэгые улам һайжаруулха байһандань этигэгдэнэ.

Советскэ Союзай, Чехословакиин партийно-правительственнэ делегацинуудай хоорондо болоһон хөөрэлдөөн тухай мэдээсэл

Июлиин 10-най үдэр үдын хойно Чехословакиин Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй байшан соо Советскэ Союзай болон Чехословакиин Коммунистическэ партинуудай болон правительствын делегацинуудай хоорондо хөөрэлдөөн эхилбэ.

Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин, Н. С. Патоличев, О. И. Иващенко, В. В. Гришин, И. Т. Гришин гэгшэд советскэ талаһаа хэлсээндэ хабаадаа. Нүхэд Р. Барак, Я. Доланский, З. Фирлингер, В. Копецкий, А. Новотный, В. Широкий, А. Запотоцкий, Л. Янковцова, О. Шимунек, О. Черник, И. Гендрих, В. Келер гэгшэд Чехословакиин талаһаа хөөрэлдөөндэ хабаадаа.

Һүүлэй үедэ парти, правительствонуудайнгаа юу хэжэ байһан тухай мэдээсэл хоёр талын делегацихээ. Ахадүү хоёр партинуудай нэгэн адли һанамжа баримталдаг байһыень үнэн зүрхэнэй хани барисаанай оршон байдалда үнгэрһэн энэ хэлсээн үшөө дахин гэршэлбэ.

Советскэ Союзай партийно-правительственна делегациин айлшаар ерэһэн тухай, мүн үнгэргэгдэһэн хөөрэлдөөн тухай хамтын коммюнике толилхо гэжэ хэлсэгдээ.

ПРАГА, июлиин 10. **(ТАСС-эй тусхай корр.).** Советскэ Союзай партийно-правительственна делегаци июлиин 10-най үдэр Витков гэжэ хада дээрэ байдаг национальна памятнигта болон Ольшанска кладбищада ошожо ерээ. Фашистска дарлалтаһаа Чехословакиие сүлөөлхын түлөө тулалдаануудта хабаадахадаа ами наһаяа үгэһэн советскэ армиин солдат, офицернүүд эндэ хүдөөлүүлэгдэнхэй. Советскэ делегаци мэдэгдээгүй солдадай хүүр дээрэ, мүн Климент Готвальдын мавзолейн хажууда болон советскэ армиин ами наһаяа үгэһэн солдат, офицернүүдэй хүндэлэлдэ табигдаһан памятнигай хажууда баглаа сэсэгүүдые табяа.

Энэ сэсэгүүдые табиха үедэ Чехословакиин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй Политбюрогой гэшүүд байлсаа.

Советскэ Союзай партийно-правительственна делегаци „ЧКД-Сталинград" заводто хүрэбэ

ПРАГА, июлиин 11. (ТАСС). Прагын томо предприяти болохо «ЧКД Сталинград» гэжэ машина бүтээлгын заводто Советскэ Союзай партийно-правительственна делегаци энэ үглөөгүүр хүрэһэн байна. Делегаци заводой цехүүдтэ орожо харахадаа, хүдэлмэришэдтэйнь, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэйнь хани ёһоор хөөрэлдөө.

Чехословацка ханинартай хөөрэлдэһэнэйнгөө һүүлээр советскэ делегациин гэшүүд, Чехословакиин Коммунистическэ партиин ЦК-гэй болон Чехословакиин Республикын правительствын түлөөлэгшэд, заводой хүтэлбэрилэгшэд, заводой олониитын делегацинуудай түлөөлэгшэд митингын болохоо байһан нэгэ цехтэ ошоо. Советскэ делегациин гэшүүдэй трибуна дээрэ гарахадань суглараагшад ехэ халуунаар амаршалаа. «Советскэ Союз мандаха болтогой», «Эб найрамдал, эб найрамдал, эб найрамдал», «Чехословацко-советскэ хани барисаан мандаха болтогой» гэһэн уряа хашхаралдаан цех соо болоо.

КПЧ-гэй заводской комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Колбаба митингые нээгээ. Удаань «ЧКД-Соколово» заводой түлөөлэгшэ О. Влах, «ЧКД Сталинград» заводой директор, Чехословакиин Республикын Национальна суглаанай депутат И. Байер, Прагын районой национальна комитедэй дэргэдэхи эхэнэрнүүдэй комитедэй түрүүлэгшэ Я. Плецита үгэ хэлээ.

Удаань митинг дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой ехэ үгэ хэлэхэдэнь, хүдэлмэришэд тэрэниие халуунаар угтаа.

Шэнэ табанжэлэй барилганууд дээрэ

Горьковско ГЭС-эй 13-дахи шлюз дээгүүр автомобильнуудай ябаха хүүргэ баригдаа.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Шэнэ хүүргэ.

ТАСС-эй фотохронико.

Азербайджанска ССР. Синтетическэ каучук гаргадаг Сумгаидай завод нефтиин үлөөдэһөөр этиловэ спирт гаргана.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Каучук гаргадаг шэнэ цех.

ТАСС-эй фотохронико.

Куйбышевска ГЭС-эй барилгада. ГЭС-эй хүдэлмэрилэгшэд станциингаа бүхы 20 агрегадые 1957 оной ноябриин 7 болотор бэлэн болгохо гэһэн уялга абаа. Мүнөө 14-дэхи агрегат бэлэн болохоео байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Куйбышевскэ ГЭС-эй байшан харуулагдана.

40 жэлэй саада тээ

Петроградта 1917 оной июльдэ юун болоо һэм

1917 ондо Петроградта болоһон событинуудһаа уламжалан бүхы орон дотор ехэ хүлгөөн болоһон юм. Энэ событиһаа захалжа, Совedүүдые амгалан ёһоор большевигүүдэй гарта оруулха гэһэн тэмсэлһээ засагые буу зэбсэгэй хүсөөр абаха гэһэн тэмсэлэй удаадахи шатада Коммунистическэ партяар хүтэлбэрилэгдэһэн пролетариат орожо эхилээ бэлэй.

Фронт дээрэ шархатаад, Петроград бусаад байһан би Охтенско заводто тэрэ үедэ хүдэлжэ байгаа һэм. Хүдэлмэришэн, солдат депутадуудай Петроградай Совдэй депутат байһан тула Улаан гвардиин дунда пропагандистаар, инструктораар хүдэлдэг байгааб. Тиимэһээ тэрэ үедэ Петроградта болоһон олон юумэнүүдтэ, тэрэ тоодо июльскэ событинуудташье хабаадалсаха аргатай байгаа һэм.

Февральска революциин һүүлээр засаг булимтаран абаһан буржуйнар засагаа үшөө бэхижүүлжэ шадаагүй байһан юм. Тэрэ үедэ орон доторнай «хоёр засаг» гээшэ тогтоод байгаа һэн. Засагай хэнэйшье гарта орохонь хүсэд тодорооүгы байгаа бэлэй. Буржуйнарай Саг зуурын правительство, меньшевигүүд болон эсэрнүүдэй нүлөөн доро байһан Совdүүд эблэрээд засагаа барижа байһан юм. Эгээл иимэ үедэ Совдүүдтэ большевигүүд олонхинь боложо, революциие амгалан ёһоор хүгжөөхэ арга бии байгаа һэн.

В. И. Ленинээр хүтэлбэрилэгдэһэн большевигүүдэй партии революциин дайсадай һэдэлгэнүүдые хёрхоор шэртэн хаража байха зуураа, меньшевигүүд болон эсэрнүүдэй үгэсэлгые элишэлхэ, арад олониитые политическээр хүмүүжүүлхэ ба эмхидхэн өөр тээшээ татажа абаха талаар угаа ехэ хүдэлмэри ябуулжа байба.

Саг зуурын правительство революциин нэгэшье зорилгые шиидхээгүй, шиидхэжэ шадахашьегүй байһан юм. Дайн сэрэгые дары болюулжа, демократическа эб баталхын орондо, хаанай баталһан договорнуудые бэелүүлэн, Саг зуурын правительство дээрмэдэлгын дай үргэлжэлүүлһээр байгаа. Хүдэлмэришэдтэ эдеэ хоол, хүдэлмэриин 8 сагай үдэршье үгөөгүй һэн. Мүн тараашадта газаршье үгөөгүй бэлэй. Орон дотор экономическа һандарал түйлай ехэ боложо байба. Промышленна предприятинууд удаа дараалан хаагдажа, хэдэ мянган хүдэлмэришэд ажалгүй боложо байба. Түмэр зам муугаар хүдэлдэг болобо. Эдеэ хоолой зэйлнүүдые бэлэдхэлгэ ехээр бага боложо, үлэсхэлэнэй аюул ойртожо байгаа бэлэй.

Арад ниитын дураа гуталга орон дотор бүри ехэ болобо. Забастовко хэһэн хүдэлмэришэдэй тоо үдэр ерэхэ бүри олошорбо. 50 гаран гүбернийн тараашад революционно хүдэлөөндэ хабаадалсажа байба. Капиталистнуудай аша туһые хамгаалха дурагүй солдадууд олоороо фронтһоо гэртээ бусажа байба. Тиихэдэ меньшевигүүд болон эсэрнүүдээр дэмжэгдэһэн буржуйнар хадаа хүдэлмэришэд болон тараашадые хэһээхэ тушаа шанга хэмжээнүүдые абажал байба.

Эгээл иимэ үедэ бүхы засагые Совдүүдтэ үгэхэ гэһэн эрилтэтэй хахад миллион хүдэлмэришэд болон солдадуудай хабаадалгатай амгалан демонстраци июниин 18-да (июлиин 1-дэ) Петроградта болоһон юм.

Тэрэ үдэрынь Саг зуурын коалиционно правительство бүри хаанта засагай хараалһан үргэн ехэ добтолго баруун болон баруун урда фронтнуудта хэжэ эхилһэн байгаа. Революциин эгээн шухала зорилгонуудые бэелүүлгэһээ энэ добтолгоор арад ниитые һамааруулжа, өөрынгөө байдалые бэхижүүлхэ зорилготойгоор эсэр-меньшевигүүдээр дэмжэгдэһэн буржуйнар иимэ бүтэхэгүй һэдэлгэ хэһэн юм. Арад зоной ехэ дурагүй байхада хэгдэһэн энэ добтолгонь бүрүү һүрэхэл ёһоороо бүрүү һүрэшөө һэн. Арбан үдэрэй туршада үргэлжэлһэн энэ шуһата хюдалга ехэ хойшолонтой байһан юм. Урагшагүй добтолгын һүүлээр арад ниитын, илангаяа Петроградай хүн зоной революциие саашадань хүгжөөхэ гэһэн хүсэл бүри ехэ болоһон байгаа. Хүгжөөжэ байһан революциие дарахын тула-

1917 оной июльдэ болоһон событинуудһаа хойшо революциин амгалан ёһоор хүгжэлтын үе дүүрэһэн байгаа. Орон доторхи политическэ байдал үндэһөөрөө хубилаа. Тэрэ үедэ В. И. Ленин нюуса байдалда орохо баатай болоо һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Разлив станци шадар В. И. Ленин отогой дэргэдэ нюусаар ажаллажа һууна.

ТАСС-эй фотохронико.

да Саг зуурын правительство сэрэгэй революционно частьнуудые ондоо частьнуудтай хүдхаад фронт эльгээхэ гэжэ шиидэбэ. Революционно солдадуудые саазалдаг болохонь гэһэн һураг үргэнөөр дэлгэрбэ.

Эдэ бүгэдөөр ехээр зэбүүрхэһэн Петроградай хүдэлмэришэд болон солдадууд эхи эмхигүйгөөр өөһэдөө гудамжада гаража, Саг зуурын коалиционно правительствын гэмтэ ябуулгануудые буруушааһан мэдүүлгэнүүдые хэдэг болобо. Тиигэжэ политическэ оршон байдал угаа шанга болобо.

1917 оной июлиин 1-дэ (14-дэ) Петроградта большевигүүдэй бүхы городой Хоёрдохи конференци нээгдэһэн һэн. Тус конференцидэ Охтенско заводһоо түлөөлэгшэ боложо би хабаадалсаа һэм. Конференцие Я. М. Свердлов нээхэ зуураа, В. И. Ленин үбшэн байна, тиимэһээ намһүүлгөөр конференцдэ эхилхэ гэжэ захяа гэжэ хэлээ һэн. Конференциин хоёрдохи үдэрөө боложо байхада хүдэлмэришэд болон солдадуудай делегацинууд олоороо ерэжэ эхилбэ. Саг зуурын правительствын хархис ябуулгануудта эсэргүү хүсэ ехэтэ зэбсэгтэ демонстраци хэхэ гэһэн эрилтэ тэдэнэр табяа бэлэй. Бүхы орон дотор революци эхилмээр болоодүй байһан дээрэһээнь зэбсэгтэ тэмсэл хэхэнь эртэ гэжэ ЦК, ПК болон конференци тоолоод, хүдэлмэришэд болон солдадуудые номгон байлгахые уряалһан байна.

Керенскиин болон министрнүүд—«социалистнуудай» политикые зүбшөөнэгүйбди гэһэн баталамжа хэлэжэ, коалиционно правительствоһоо кадедүүд өөһэдынгөө түлөөлэгшэнэрые июлиин 2-ой (15) үдэр дуудаһан байгаа. Энэгээрээ меньшевигүүд болон эсэрнүүдые айлгаад, бүхы засагаа өөрынгөө гарта абаха гэжэ буржуйнар хүсэһэн байгаа.

Буржуйнарай энэ гохо мэхые мэдэхэдээ революционно хүдэлмэришэд болон солдадууд ехээр дураа гутаһан байгаа. Олон заводуудта болон казармануудта митингүүд боложо, зэбсэгтэ тэмсэл хэхэ тушаа шиидхэбэри абтаһан байгаа.

Хүдэлмэришэд болон солдадуудай демонстраци июлиин 3-да Петроградта эүн дагаан боложо эхилбэ. Тэрэ үдэр 16 мянган солдадтай нэгэдэхи пулеметно полкдо болоһон митинг дээрэ Саг зуурын правительствые унагааха гэжэ тулада зэбсэгтэ тэмсэл хэхэ гэһэн шиидхэбэри абтаа һэн. Митингынгээ һүүлээр пулеметно болон бусад полкнуудта, Путиловска заводто, Шэнэ Парвиайнен, Трубочна гэхэ мэтэ томо предприятинуудта, Кронштадтда делегадуудые эльгээһэн байгаа. Соведүүдтэ бүхы засаг үгэхэ гэжэ олониитэ эрилтэ табижа байба.

Большевигүүдэй городской конференциин боложо байһан Кшесинскэ байшан тээшэ фабрика, заводуудай, сэрэгэй частьнуудай түлөөлэгшэд, агитатор, пропагандистнууд, делегацинууд бүлэг бүлэгөөрөө, бүхэли колонноороо таһалгаряагүй ошожол байба. Нэгэдэхи пулеметно полк бүхы составаараа ерээд, казармада, һөөргөө бусахагүйбди, добтолго хэхыемнай зүбшөөгты гэжэ большевигүүдэй түб газарта эрилтэ хэжэ байһан юм. Хүдэлмэришэд болон солдадуудые демонстраци хэхыень хориха аргагүй болоод байһаниинь эли болоо һэн.

Городской партиина конференци, ЦК-гэй болон Сэрэгэй организациин гэшүүдтэй, заводууд болон сэрэгэй частьнуудай түлөөлэгшэдтэй хамта хэлсэжэ большевигүүдэй хүтэлбэри доро амгалан демонстраци «Бүхы засаг Соведүүдтэ үгэхэ!» гэһэн лозунгтойгоор үнгэргэхэ гэжэ июлиин 3-най үдэшэ орой шиидэһэн байна. Демонстрациин июлиин 4-нэй үглөөнэй 8 часта болохоор хараалагдаа һэн.

Июлиин 3-най һүни Таврическа ордоной Александровска зал соо эдэбхитэй большевигүүдэй, пропагандистнуудай, агитаторнуудай, заводской болон районно хүтэлбэрилэгшэдэй демонстрацида бэлэдхэхэдэ зорюулагдаһан тусгаар суглаан болоо һэн. Тэрэ суглаанда би байлсаа һэм. Демонстраци яажа үнгэргэхэ тухай заабари Я. М. Свердлов, И. В. Сталин, Н. И. Подвойский ба бусад үгэһэн байна. Петроградай байдал ехэ орёо хүндэ байһан дээрэһээнь демонстрациие амгалан янзаар үнгэргэхэ тухай заабари тэдэнэр үгэһэн байна.

Июлиин 4-нэй үглөөгүүр Кшесинскэ байшанда В. И. Ленин ерэжэ, демонстраци ниитэ дээрэнь хүтэлбэрилһэн юм. Өөрөө үбшэн байһан дээрэһээ партиин ЦК-гэй таһалга соогһоо гараагүй һэн. Партиин ЦК-гэй гэшүүд Ленинэй заабаринуудые наринаар дүүргэжэ, демонстрацида бэлэдхэхэ ба тэрээниие үнгэргэхэ ябадалые эдэбхитэйгээр хүтэлбэрилһэн байна.

Тэрэ үедэнь меньшевигүүд болон эсэрнүүдээр дэмжэгдэһэн Петроградай сэрэгэй округой главна командалагша генерал Половцев правительствода үнэн сэхэ сэрэгэй частьнуудые Таврическа ордон тээшэ дүтэлүүлжэ байһан юм.

Амгалан демонстрацые бута сохихо гэжэ хархисуудай ухаа мэдээгүй яаран бэлэдхэжэ байһаниие большевигүүд мэдээд, шуһа адхаруулхагүй тушаа шухала хэмжээнүүдые абаһан байна. Хархисуудай хардалга гурдэлгэһөө һэргылхын, амгалан ёһоной демонстрацые хамгаалхын тулада большевигүүдэй Сэрэгэй организациин түрүүлэгшэ Н. И. Подвойский бронемашинанүүдые район бүхэндэ эльгээжэ, демонстрацида ябагшадые хамгаалха заабари бронедивизионой коммунистнуудта үгэһэн байна. Пулеметно полкын солдадуудта Петропавловскэ хэрэмһээ Үбэлэй болон Мариинскэ ордонууд тээшэ буунуудаа тодхоод бэлэн байха даалгабари үгөө һэн.

Июлиин 4-нэй эртэ үглөөнһөө хойшо Петроградай бүхы районһоо хүдэлмэришэд, солдадууд болон матросуудай захагүй олон колонно Таврическа ордон тээшэ ошожо эхилээ һэн. «Бүхы засагые Соведүүдтэ үгэхэ!», «Дайн сэрэгые болюулха!», «Арбан министр—капиталистнуудые намнаял!», «Эб найрамдал, эдихэ юумэ, эрхэ сүлөө!» гэһэн лозунгнуудые тэдэнэр баринхай ябаа һэн.

Кронштадтһаа ерэһэн хэдэ мянган матросууд большевигүүдэй центрын байһан Кшесинскэ байшанда туласа ерэжэ, В. И. Ленин үгэ хэлэг лэ гэжэ гуйһан юм. Ленин үбшэн, үгэ хэлэхэ аргагүй гэхэдэнь матросууд В. И. Ленинние харахыбди гэжэ гуйгаа һэн. Тиихэдэнь Владимир Ильич ойр зуура балкон дээрэ гараһан байгаа. Өөрынгөө багшада ехэ дуратай байһанаа элирүүлэн матросууд, солдадууд, хүдэлмэришэд ехэтэ баясан ура хашхаралдаа бэлэй. Сугларагшад тээшэ энеэбхилэн байжа, В. И. Ленин буу зэбсэг бү хэрэглэгты, гүрдэлгэдэ бү орогты, демонстрацяа амгаланаар үнгэргэгты гэжэ богонихон үгэ хэлээ һэн.

Хүдэлмэришэд, солдат, матросуудай демонстраци ехэ эмхитэйгээр болоо һэн. Хайшаашье харахада улаан тугууд, большевигүүдэй лозунгнууд колонноноудай дээгүүр налбажа байһан юм.

Демонстрациин амгалан ёһоор үнгэржэ байхашье, меньшевигүүд болон эсэрнүүдэй туһаламжада түшэглэһэн Саг зуурын правительство демонстрацида ябагшадые винтовко болон пулемедуудаар буудаһан байна. Демонстрацые амгаланаар үнгэргэхэ гэһэн Ленинэй захяа наринаар бэелүүлэн, демонстрацида ябаашад дайсадай гүрдэлгэдэ ороогүй һэн.

Большевигүүдэй партиин уряалгаар Петроградай революционно олониитэ июлиин 4-дэ демонстрацяа болюулжа, заводууд болон казарманууд таа тараа һэн.

Хэрбээ матросуудые Кронштадтнь эльгээбэлтнай, Петропавловска хэрэмһээ пулеметчигүүдые дуудажа абаашабалтнай, Кшесинскэ байшанһаа харуул абабалтнай большевигүүдэй организациин ойронь хүрэхэгүйбди гэжэ Соведүүдтэхи меньшевик-эсэрнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд найдуулһан байгаа. Зүгөөр, энэ хэлсээгээ большевигүүд дүүргэн сасуу революционно эмхинүүдые Саг зуурын правительство мүрдэжэ эхилээ һэн. Июлиин 5-най үглөөгүүр хархис сэрэгүүд «Правда» газетын редакцие, «Трудай» типографие бута сохёо һэн. Город соо нэгжүүл, түрмэдэ хаалга, алалга хюдалга эхилбэ. Петроград сэрэгэй байдалда ороо гэжэ сонсоогдоо һэн. Хаа хаанагүй хасагууд, юнкернүүд харуул хэжэ ябадаг болобо. Хархис сэрэгүүд июлиин 6-да Кшесинскэ байшаниие эзэлээд, зосооху юумэнь һандаргаһан байна. Ленининие арестовалха гэһэн захиралта правительство июлиин 7-до гаргаа һэн.

Нюуса байдалда байха зуураа, В. И. Ленин июльскэ событинуудта сэгнэлтэ үгөөд, пролетариадай һүүлээ зорилгонуудые тодорхойлһон байна. Контрреволюци эмхидэн бэхижэжэ, гүрэнэй засагые өөрынгөө гарта абаа, тиихэдэ меньшевигүүд, эсэрнүүдээр хүтэлбэрилэгдэһэн Соведүүд буржуйнарай туһалагша болоод байна гэжэ «Политическэ байдал», «Лозунгнуудта» гэһэн статьянууд соогоо Ленин бэшээ һэн. Хоёр засагтай байһан үе дүүрэбэ. Тиимэһээ бүхы засагые Соведүүдтэ амгалан аргаар үгэхэ гэһэн лозунг буруу болобо. Буржуйнарай засагые зэбсэгтэ восстани хэжэ унагааха хэрэгтэй болобо. Большевигүүдэй партяар хүтэлбэрилэгдэһэн тон хүтэй тараашад болон пролетариадта аллишуу байдалтай болоһон зоноор дэмжэгдэһэн революционно пролетариат лэ буржуйнарай засагые унагаажа шадаха байһан юм.

Ленинэй энэ шэнэ заабари июлиин 26-да (августын 8-да) нээгдэһэн партиин VI съездын хүдэлмэриин үндэһэн боложо үгэһэн юм. Тус съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүд Коммунистическэ партида, революционно пролетариадта зэбсэгтэ восстанида бэлэдхэхэ, Соведүүдэй засагаа дайлан абаха тушаа заабари үгэһэн юм. Тэрэ заабаринь 1917 оной октябрьда бэелүүлэгдээ һэн.

А. Соловьев, наукануудай габьяата ажал-ябуулагша.

Агитаторай блокнот

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой пропаганда ба агитациин таһагай агитаторай блокнодой ээлжээтэ, 12-дохи номер хэблэн гаргагдаад, захигшадтань эльгээгдэбэ.

Хөөрэлдөө хэхэ материалнууд гэһэн бүлэгөөр блокнодой энэ номер эхилнэ. Хүдөө ажахын наукануудай кандидат нүхэр А. Давыдовай «Ниитынгээ малда үбһэ ехээр бэлдэхэ», нүхэд М. Черных, Е. Затравин гэгшэдэй «Модо бэлэдхэл дээрэ түрүү дүй дуршалые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ», В. Астраханцевай «Түмэрзамайхидай бүхэсоюзна үдэр» гэһэн статьянууд дурсагдаһан бүлэгтэ толилогдоной.

Агуухэ Октябрийн 40 жэлэй ойдо гэһэн бүлэгтэ түүхын наукануудай кандидат нүхэр М. Хесинэй «Забайкалиин коммунистнууд сагаангвардеецүүдтэ болон интервентнүүдтэ эсэргүү тэмсэлые эмхидхэгшэд мүн» гэжэ статья толилогдоо.

Уласхоорондын темэдэ гэһэн бүлэгтэ нүхэр Л. Бакашовой «Капиталай оронуудта забастовочно тэмсэлэй хүгжэлтэ» гэжэ статья гараа.

Агитаторта туһаламжа гэһэн бүлэгтэнь 1957 оной июль соо өөрэлдөө хэжэ жэшээтэ темэнүүд болон литература заагданхай.

Агуухэ Октябрийн 40 ойн хүндэлэлдэ

Уралан нарижуулагшын оролдосото ажал

Улан-Үдын мотор заһабарилгын завод. Һубарилдуулан табигдаһан олон станогуудай хүдэлжэ байхадань абяануудынь хүдхалдан, ямар нэгэн үнаһай шааян урдажа байһандал үзэгдэнэ. Хүн бүхэн өөр өөрынгөө хүдэлмэри сүлөөгүйгөөр хэнэ. Станок бүхэндэ элдэб зүйлнүүд харуулдагдана, үрэмдэгдэнэ, тошиилдоноошье. Хамта дээрэнь абажа үзэхэ болоо һаа, эндэ хүдэлмэрилжэ байгшад республикымнай ажахыда хэрэгтэй автомашинын, тракторай, комбайнай бүхы моторнуудые заһабарилдаг байна.

Хараха янзада 40 гарамгай наһанай нэгэ токарь тошиилдожо байһан түүлхээ абаад, хэмжэжэ үзэһэнэйнгөө һүүлээр тархяа һэжэрэн, тэрэнээ хажуу тээшэнь табижархёод, ондоое тошиилдожо ороно.

— Яагааб, голодоһо гаргажархёо гүш,—гэжэ хажуудахи нүхэрынь асуугаадхиба.

— Түрүүн хэмжэжэдэм тошиилдолгонь хүсөөгүй байгаа һэн. Хүсөөхэ гэхэдэм—үлүү гарашаба,—гэжэ тэрэ токарь урмагүйхэнөөр харюусана.

Энэ ушарай болоһоноо хойшо хоёр һараһаа удажа саг үнгэрөө. Тэрээнииие тошиилдожо байһан токарь нүхэр Перевалов дүй дуршэл багатай дээрэһээ иимэ голодоһо гаргаа бэшэ, харин «ГАЗ-51» машинын орёо түүлые энэ заводто бүтээхэнь бэрхэтэйшэг байгаа. Заһабаринһаа гараһан машинануудые шалгалтада оруулхада энэл түүлэнүүдэй дутагдалтай байһаниинь түрүүлэн элирүүлэгдэдэг байба.

Орёо аргаар бүтээгдэдэг энэ деталиие хэм хэмжүүр соонь хэдэг болохын тулада уралан нарижуулагша Пимон Медведев ехэхэн оролдого гаргаа. Мотор заһабарилгын цехын юрын энэ хүдэлмэришэн тусхай арга зохёохын тулада ехэхэн үүсхэл гаргажа, зориһондоо хүрөө. Тиигэжэ машинын тэрэ түүлэнүүдые тошиилдоходоо станогто барижа шурэбдэхэгүй, харин прессэй хүсөөр байлгаха арга зохёогоо. Зохёоһон аргаяа бүхы талаһаань наринаар хаража, тооложо үзэһэнэйнгөө һүүлдэ цехынгээ начальник нүхэр Новиковто харуулаа. Нүхэр Медведев өөрынгөө зохёоһон түхеэрэлгэер шэнэ түүлхэ тошиилдожо эхилбэ. Олон хүнүүд тойронхой. «Яахаяа түрүүн туршажа үзэбэгүйбиб» гэһэн элдэб һанаа бодол ороно, гарынь шэшэрхээ һанана, хүлһэншье адхарна хэбэртэй. Станогойнь отолуур нарихан сагаан булад зомгоол һубижал һубижал байба. Үшөө хэды минутын үнгэрөөд байхада нүхэр Медведев станогоо байлгажа деталяа абаба. Цехын начальник нүхэр Новиков түүлхынь нимгэн зузаанииие хэды дахин наринаар хэмжэжэ үзэһэнэйнгөө һүүлдэ:

— Һайн даа Иваныч. Ёһотойл автозаводто бүтээгдэһэн шэнги,—гэжэ хэлээд, уралан нарижуулагшын гарые шангаар адхажа байба. Тойрожо байгшад хүхилдэнэшье, баярые хүргэнэд. Нүхэр Медведев энээгээрээ нарижуулгынгаа хүдэлмэриие дүүргээгүй. Поршневой пальцын сахаригуудые бүтээхэ шэнэ арга зохёогоо.

— Пимон Иванович, танай зохёоһон арганууд заводтотнай ехэ ашатуһа хүргөө. Саашадаа үшөө ямар амжалта түйлаха зорилготойбта,—гэжэ асуухада, нигэжэ харюусана:

— Техническэ шадабари мэргэжэлээ дээшэлүүлхын тулада оролдогби. Сүлөөтэй сагтаа тусхай литература уншадагби. Мүнөө Октябриин һайндэр болотор үшөө нэгэ орёо деталиин ажал ехэтэйгээр бүтээгдэдэг хүдэлмэриие шэнэ аргада оруулха зорилготойб.

Эдэ үдэрнүүдтэ нүхэр Медведев социалистическэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, эдэ шудхалга дээрэ халаан бүхэнэйнгөө даалгабариие хоёр дахин дүүргэнэ.

Б. Будаев.

Хирпиисын шэнэ завод

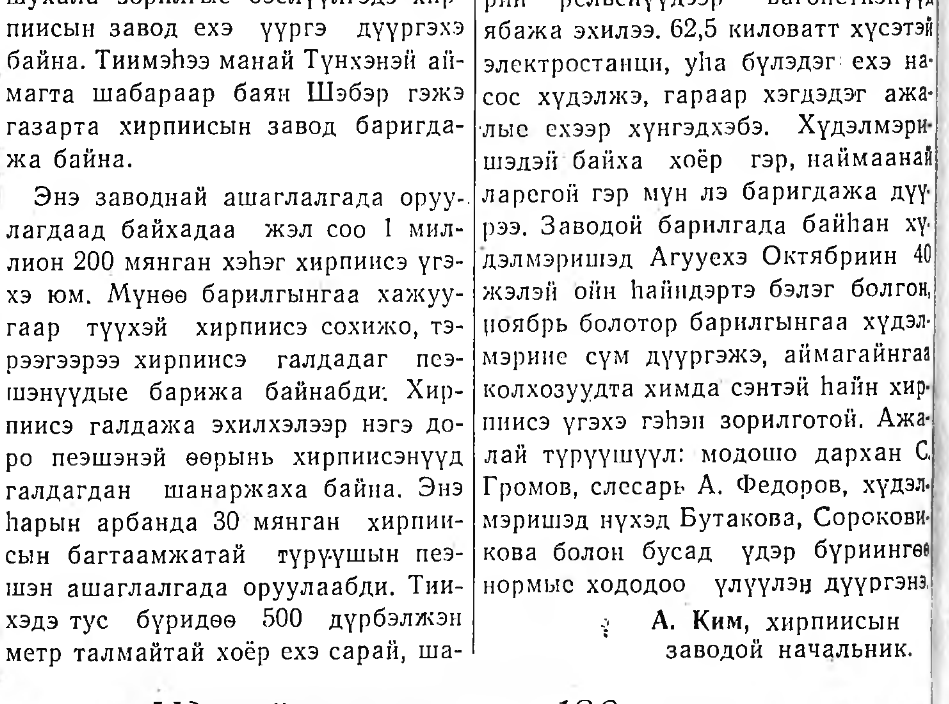
Зургаадахи табанжэлэй түсэбэй амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байһан энэ үедэ барилгын хүдэлмэри үргэнөөр эрхилэгдэнэ. Хүдөө нютагуудта, колхоз болон совхозуудта малай типовой байранууд, байрын гэр, клуб гэхэ мэтын барилганууд олоор бодхоогдоно. Ажахын энэ шухала зорилгые бэелүүлгэдэ хирпиисын завод ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Тиимэһээ манай Түнхэнэй аймагта шабараар баян Шэбэр гэжэ газарта хирпиисын завод баригдажа байна.

Энэ заводнай ашаглалгада оруулагдаад байхадаа жэл соо 1 миллион 200 мянган хэһэг хирпиисэ үгэхэ юм. Мүнөө барилгынгаа хажуугаар түүхэй хирпиисэ сохижо, тэрэгээрээ хирпиисэ галдадаг пэшэнүүдые барижа байнабди. Хирпиисэ галдажа эхилхээр нэгэ доро пэшэнэй өөрынь хирпиисэнүүд галдадаг шанаржаха байна. Энэ һарын арбанда 30 мянган хирпиисын багтаамжатай түрүүшын пэшэн ашаглалгада оруулаабди. Тиихэдэ тус бүридөө 500 дүрбэлжэн метр талмайтай хоёр ехэ сарай, шабар хүдхадаг цехтэ механическа бүхы түхеэрэлгэнүүдынь тодхогдожо, ашаглалгада оруулагдаба.

Заводойнай үйлэдбэринь бүхыдөө онһоорууладагдаха юм. Шабар хүдхадаг цехһээ эхилээд, галдалгын пэшэн, сарайнуудай хоорондо нарин рельснүүдээр вагонеткэнүүд ябажа эхилээ. 62,5 киловатт хүсэтэй электростанци, уһа бүлэдэг ехэ насос хүдэлжэ, гараар хэгдэдэг ажалые ехээр хүнгэдхэбэ. Хүдэлмэришэдэй байха хоёр гэр, наймаанай ларегой гэр мүн лэ баригдажа дүүрээ. Заводой барилгада байһан хүдэлмэришэд Агуухэ Октябриин 40 жэлэй ойн һайндэртэ бэлэг болгон, ноябрь болотор барилгынгаа хүдэлмэриие сүм дүүргэжэ, аймагайнгаа колхозуудта химда сэнтэй һайн хирпиисэ үгэхэ гэһэн зорилготой. Ажалай түрүүшүүл: модошо дархан С. Громов, слесарь А. Федоров, хүдэлмэришэд нүхэд Бутакова, Сороковикова болон бусад үдэр бүриингөө нормые ходоо үлүүлэн дүүргэнэ.

А. Ким, хирпиисын заводой начальник.

Үдэрэйнгөө нормые 180 процент

ПВЗ-гэй заһабарилгын механическа цехын токарь Иван Банюев Октябриин һайндэрэй хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсаад, халаанайнгаа нормые 180 процент хүрэтэр дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Иван Банюев ажаллажа байна.

А. Кочергинэй фото.

Хориинхид үбһэндөө хэзээ жэгдэржэ орохо юм?

Энэ жэлдэ аймагай колхозууд болон хониной совхозой үргэн дэлгэр сабшалангай үбһэ ногооной ургаса урда жэлнүүдэйхиһээ жэшээгүй һайн. Хура бороотой байхаһаа гадна, энэ жэлдэ колхоз, совхозой луговодууд эрһэмтэй · һайнаар ажаллажа, ехэ газар утэгжүүлһэн, уһалһан байна. Энэ жэлдэ урда жэлэйхитэй сасуулбал хоёр дахин шахуу ехэ газарай сабшалан уһалагдаһан, утэгжүүлэгдэһэн байха юм. Мүнөө «Улаан Одон» колхозой Шубэгын голдо гү, али Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Хуурай гэжэ газарта сабшалангайнь ногоое үни сабшажа эхилхээр болонхой.

Гэбэшье, мүнөө аймагай нэгэшье колхоз, совхозынь үбһэнэй хүдэлмэридэ жэгдэрэн ороодүй, нобшорһоор байна. Энээнэй гол шалтаганиинь гэхэдэ аймагай МТС, колхозууд болон совхоз һая болотор үбһэнэй хүдэлмэридэ бэлэдхэлые дүүргээгүй, мүнөөшье зарим машина зэмсэг заһабарилагдажа дүүрээдүй байһаар. Мүн эндэхи хүтэлбэрилэгшэд «үбһэ ногооной ургаса һайн даа, абажа хуряажа үрьдинэ бэзэбди» гэжэ һанаа амархан һуунад.

Жэшээлхэдэ, Хориин МТС-эй (директорэй уялгые дүүргэгшэ нүхэр Осипов, главна инженер нүхэр Бадаржапов) харьяата 9 колхоз хамтадаа 18 мянган гектар газарай үбһэ хуряажа абаха ёһотой. Тэрэнэйнь 5 мянган гектарай үбһэн МТС-эй хүсөөр хуряагдажа абтаха юм. Мүнөө МТС-эй тракторна сенокосилка болон тармуурнууд лэ заһабарилагдажа дүүрээ. Тиихэдэ 6 подборщигууд булта бэлэн болоодүй, мүн «СТУ-0,7» маркын стогометательнууд энэ үбэлдөө силос нүхэнһөө гаргахын тулада колхозуудта эльгээгдэһэн аад, үбһэнэй хүдэлмэридэ хэрэглэхээр тааруулагдажа заһагдаагүй, тэндээ хэбтэһээр. Тэдэниие үшөө хэншье заһабарилжа эхилээдүй. Ленинэй, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудта хүдэлмэрилхэ ёһотой тракторна 15 сенокосилка МТС-эйнгээ хашаа соо хэбтэһээр.

Тиихэдэ «Победа» колхоздо хүдэлмэрилхэ ёһотой машина зэмсэг Хориин совхозой центрһээ абаашагдаагүй хэбтэдэг.

— Совхоз МТС хоёрой хоорондо үлэшоод, юугээшье мэдэнэгүйбди.— гэжэ тус колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Кожевников мэдүүлнэ.

Энэ жэлдэ МТС-эй инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд үбһэнэй хүдэлмэриие комплексноор механизацилжа, сабшалгаһаа һүрилхэ хүрэтэрынь машинын хүсөөр бүтээхын тулада оролдоогүй байһаар. Баһал урда жэлнүүдтэ адляар сабшалгын гектарай түлөө оролдоод лэ абтаһан үбһэнэй шанарай түлөө оролдонгүй, үбһэнэй хүдэлмэриие эхинһээ эсэс хүрэтэрынь механизацилангүй үнгэрхээ байна ха.

Мүн МТС-эй харьяата колхозуудһаа Хрущевой нэрэмжэтэ, Хүлэй колхоз хоёрһоо бэшэниинь морин сенокосилка болон морин тармуурнуудые заһабарилжа дүүргээгүй. Илангаяа «Улаан-Одон» колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Цыбикжапов), «Путь Сталина» колхоздо (түрүүлэгшэнь нүхэр Ширапов) үбһэнэй хүдэлмэриие эхилээгүй унжагайрхаһаа гадна, мүнөө хүрэтэр бэлэдхэлээ хэжэ дүүргээгүй байха юм. Эдэ хоёр колхозуудта морин сенокосилканууд заһабарилагдаагүй, үбһэнэй хүдэлмэридэ хабаатай аса, тармуур, хажуур булюуһээ эхилээд, тоног зэмсэг хүрэтэрөө бэлэн болоодүй.

МТС-эй харьяата колхозууд үбһэнэй хүдэлмэриин түсэб табибашье, тэрэнээ зүбшэжэ хэлсээгүй, түсэбэй ёһоор бригада, звено бүхэндэ тусхай даабари үгтөөгүй байна.

Тиихэдэ Карл Марксын, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд нүхэд Баянов, Цыденов гэгшэд үбһэ хуряалгые үни эхилхээр болоһон аад, миин «гараа дэлгээд» һуужа байна.

МТС-тэмнай тракторна сенокосилканууд үшөө ерээдүй байна, гэжэ эдэ түрүүлэгшэнэр шалтаг урдаа барина. Харин тиихэдэ гар хажуураар, мүн морин сенокосилкануудаар намаг газарай үбһэ ногоое түүбэрилэн сабшажа эхилхээр байгаа. Мүн Хрущевой нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Борисов), Хүлэй колхозой (түрүүлэгшэнь нүхэр Сущиков) үбһэнэй хүдэлмэридэ орохоёо яаранагүй.

Хориин совхозойхид (директорынь нүхэр Доржиев Ц. Д., партийна организациинь секретарь нүхэр Дагбаев Д. Д.) тэжээл бэлэдхэлгэдэ хүсэд бэлэн бэшэ. Эндэ «КБ—Б» маркын тракторна сенокосилканууд, «ГПТ-14,5» маркын дурбэн ехэ тармуур, хоёр копнитель-подборщик, «РСС-6» маркын силос хэршэдэг машина гэхэ мэтэ заһагдаагүй. Совхозой олонхи фермэнүүд үбһэнэй хүдэлмэриин жэжэ хэрэгсэлнүүдээр дуталдана.

Илангаяа совхозой 2-дохи, 4-дэхи фермэнүүдэй (эрхилэгшэдынь нүхэд Панченко, Будажапов) сабшалан дээрэ хүдэлмэрилхэ техникэ, машинаяа совхозой центр Удинск тосхонһоо асараадүй байна. Эдэ хүтэлбэрилэгшэдэй гэмээр үбһэнэй хүдэлмэриин хойшолуулагдажа байхадань совхозой дирекци ба парторганизаци хэмжээ абанагүй.

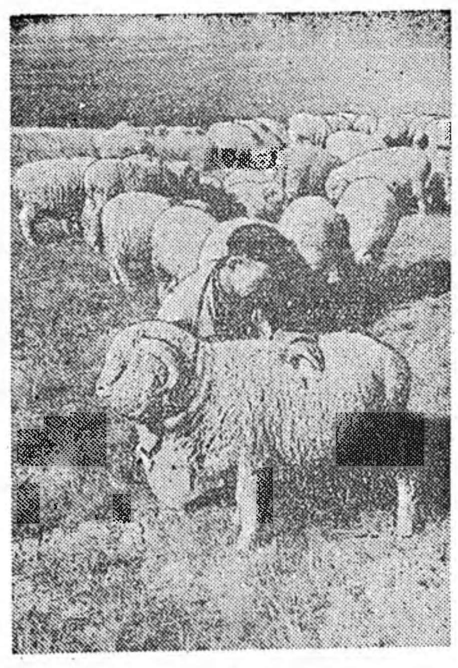
Мүнөө жэл совхоз бүхы дээрээ арба мянга шахуу гектар газарай үбһэ ногоо хуряажа, хамтадаа 55 мянга шахуу центнер үбһэ абаха, мүн 12 мянган шахуу тонно силос дараха түсэбтэй. Иимэ ехэ хүдэлмэри хэхэ байгаад, мүнөө хүрэтэр энэ хүдэлмэреэ эхилээгүй байна. Энэнь үбһэ хуряалгын хүдэлмэриин болзорые богони болгожо, тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө дүүргэхэ хэрэгтэнь һаад ушаруулжа болохо бшуу. Юуб гэхэдэ ииһээр байтарынь ургаса таряа хуряалгын халуун хаһа хүрэжэ ерэхэ ха юм.

Аймагай нэгэшье колхоздо, совхоздо набшаһата тэжээл бэлэдхэнэгүй. Энэ байдалые һайн мэдэжэ байгаад, партиин Хориин айком ба аймгүйсэдком зохихо хэмжээ абангүйгөөр үнгэржэ байһаниинь гайхалтай.

Тиихэдэ эртын силос хаанашье даража захалаагүй, силоснэ түхеэрэлгэнүүдэй барилга хүсэд хэгдэнэгүй. Жэшээлхэдэ, Хориин совхоз мүнөө жэлдэ 12 мянган тонно силос дараха түсэбтэй аад, ойройдоо 6729 тонно силосэй багтахаар лэ түхеэрэлгэнүүдтэй юм. Тиихэдэ үшөө дурбэ мянга гаран тонно силосээ хаана дараха юм?

— Силоснэ шэнэ түхеэрэлгэнүүдые барихагүйбди. Аргаяа олоод гарсалдана бэзэбди,—гэжэ совхозой главна агроном нүхэр Мышинский һэнгэргүйгөөр мэдүүлнэ.

В. Свиридов, «Улаан туяа» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

Сталинградска область. Ворошиловска районой Юркинэй нэрэмжэтэ үүлтэртэ хониной совхоз табан жэлэй турша соо һайн үүлтэрэй 7.500 хуса худалдаа. Гансахан мүнөө жэлдэ 2.000 хуса худалдахаар хараална.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус совхозой ахалагша хонишон И. Баксаисов.

ТАСС-эй фотохронико.

Ш. БАДЛЫН

Зунай юрөөл

(Үбһэ хуряалгын түрүүшүүлдэ)

Хүхэ хяагтай
Хүлэр нугада
Хурса хажуур
Хурдаар дабшаг.
Хүнды, хүбшэ,
Хүтэлэй һугада,
Хүрьһэн дээгүүр
Үрьдин сабшаг.

***

Колхоз хотоной
Хони малнууд
Һүхын үнсэг
Һүбөө ургаг.
Дааганай далан,
Буруунай булшан
Арһаяа түрин
Арайхан багтаг.

***

«Сүмбэр уулын»
Шэнээн мяхан
Үндын-үндын
Үүлэндэ тулаг.
«Сүн далайн»
Шэнээн ехэ һүн
Үльгэр түүхэдэ
Үнэнөө тулгаг.

***

Үглөө бүри
Үлзы жаргал,
Үдэр бүри
Үлгытэй Жаргал.
Үдэшэ бүри
Түрэ наадан,
Һара бүри
Һайхан заяан.
Үшөө түмэн
Үлзы орошог,
Үбгэд, хүгшэд
Залуу болошог.
Һанаһан һанал
Һаруул байг,
Хүсэһэн хүсэл
Хүсэтэй байг.

***

Солбон үбһэшэд
Солоёо дуудаг,
Холые зорёод
Хонгёогоор дуулаг!

Бүтэдэггүй барилганууд тухай

Заиграйн аймагай Дээдэ Илькын колхоз 1960 ондо 7 мянган толгой малтай болохо, тэдэниие типовой һайн байрануудаар хангаха гэжэ табанжэлэйнгээ түсэб соо хараалһан юм.

Мүнөөшье аймаг соогоо малаар олон колхозуудай нэгэниинь гээшэ. Теэд энэ колхоз нэгэшье типовой һайн байрагүй. Зүгөөр олбхон барилганууд олон жэлдэ унжагай нобшоор баригдана.

Гадна малшадай байха гэрнүүд хуушаранхай. Мүнөө малай отара, гүүртэнүүдтэ шэнэ гэрнүүд үсөөн баригдана.

Барилгадахи дутагдалнуудые усадхахын түлөө колхозой правлени (түрүүлэгшэнь нүхэр Цыренжапов С. Ц., партийна эхин организациинь секретарь нүхэр Цыренов Ц. Д.) ямаршье хүдэлмэри ябуулнагүй. Харин һанаа амарханаар үдэр сагые үнгэргэжэл байна ха. Колхоздо мүнөө хүрэтэр барилгын бригада эмхидхэгдээгүй. Гэхэтэй хамта, энэ колхоз иимэ бригада эмхидхэхэ хүсэд аргатай, тэндэ модошо дархашуул олон, мүн модо, шулуу шэрэхэ самосвал, ашаанай машинанууд олон бии. Гансал колхозой хүтэлбэрилэгшэд энэ шухала хэрэгтэ тон хайхарамжагүйгөөр хандана.

Табанжэлэй түсэбэй ёһоор 1956—1957 онуудта 100 үнеэдэй типовой байра, 90 тугалай типовой байра, 100 хониной байха типовой хоёр байра, малшадай байха 5 гэр ба уншалгын нэгэ байшан гэхэ мэтэ баригдахаар хараалагдаһан аад, мүнөө хооһон хөөрэлдөөн болоод үнгэржэ байнхай.

Зүгөөр ниитын малые һайн байраар хангаха, фермэнүүдтэхи ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые үргэнөөр механизацилха тухай партиин ЦК-гэй сентябрьска Пленумэй тогтоолтой танилсаад байхадаа, Заиграйн аймагай промышленна предприятинуудай, барилгын организацинууд болон эмхи зургаануудай коллективүүд колхозуудта шефскэ туһаламжа үзүүлхэ гэжэ хэлсээ һэн. Тиигэжэ тус тустаа аймагай колхозуудые шефтээ абаһан байгаа. Жэшээлхэдэ, Горхоной 16-дахи леспромхоз, Киргизснабсбыт ба Ново-Брянска МТС дүтынгөө колхоздо 100 үхэрэй байха нэгэ типовой байра бариха гэжэ шиидэһэн байха юм Теэд эдэ гурбан предприяти 1954 ондо барилга хэжэ эхилһэн аад, мүнөө хүртэр тэрэнэйнгээ торхыень хүсэд бодхоожо дүүргээдүй байһаар.

Хэзээ энэ типовой байрань бэлэн боложо, колхознигуудые баярлуулан урмашуулха юм? Үхэрэй энэ байра барилга яахадаа удаарааб гэхэдэ, колхозой правлени барилгада һомологдоһон мүнгэнэй 40 гаран мянгые ондоо хэрэгсэлдэ гаргажархёо. Мүнөө үедэ энэ байрые барижа дүүргэхэ тухай колхозой правлени ямаршье хүдэлмэри ябуулаагүй.

Тэрээнһээ гадна Хандагатайн леспромхоз (директорынь нүхэр Сальников, партийна организациинь секретарь нүхэр Савкин) тус колхоздо 90 толгой тугалай типовой байра бариха аад, мүн лэ юушье хээгүй байна бшуу.

Мүн тэрэшэлэн бэшэшье барилганууд баригдахаар хараалагдаһан аад, эхилэгдээгүй. Тэрээнһээ гадна малшадай байра байдалые һайжаруулха тушаа ямаршье хэмжээ-ябуулганууды абадаггүйнь гайхалтай.

Заиграйн аймгүйсэдкомой барилгын таһагые даагша нүхэр Кузнецов колхоздо ямаршье бодото туһаламжа үзүүлдэггүй, һанаа амархан һуужа байдагынь гэмшэлтэй. Энэ нүхэр колхозуудаар тон үсөөн ябадаг, тэрэнэй хажууда хоёр техник-барилгашад бии. Тэдэншье хүдөөгөөр баһа ябадаггүй.

Энэ жэлдэ тус колхоз табанжэлэйнгээ түсэбэй ёһоор 2400 тонно силос дараха аад, тэрээндээ мүнөө ямаршье бэлэдхэл хэнэгүй. Тэрээнһээ гадна байһан силоснэ траншейнүүдынь арилгагдаагүй. Энэ колхоз 2400 тонно силос дарахын түлөө мянга гаран тонно багтаамжатай силоснэ башни гэхэ гү, али траншейнүүдые бариха байһан аад, мүнөө үедэ ямаршье бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэнэгүй.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыренжапов, партийна эхин организациин секретарь нүхэр Цыренов гэгшэд эдэ дутагдалнуудаа дары усадхахын түлөө яаралтай хэмжээ абаха зэргэтэй.

В. Бальжинимаев.

Манай газетэдэ бэшэһэнэй һүүлээр

Һуралсалые үйлэдбэритэй нягтаар холбохо

Байгша оной июниин 7-ной номерто иимэ гаршагтай түрүү бэшэг толилогдоһон байгаа. Энээн соо Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай, зооветеринарна институдуудай һуралсалай хүдэлмэридэхи дутагдалнууд тухай хэлэгдээ һэн. Эдэ институдуудта һуралсалые ажабайдалтай, үйлэдбэритэй холбохо талаар тон бага юумэн хэгдэнэ гэжэ бэшэгдэһэн байгаа. Гадна, энэ статья соо бурят-монгол хэлэ ба литература хангалтагүйгөөр заагдажа байһан тухай тусгаар тэмдэглэгдэһэн байна. Иимэ дээрэһээ институт дүүргэжэ гараһан хүнүүд түрэлхи хэлээ мууса мэдэхэ байна гэжэ шүүмжэлэгдээ һэн. Бурят-монгол литература тухай лекци ород хэлэн дээрэ уншагдадаг гэхэ мэтын дутагдалнууд хэлэгдэһэн байгаа.

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай бурят-монгол хэлэ ба литературын кафедраһаа мэдээсэһэнэй ёһоор энэ түрүү бэшэг кафедрада зүбшэн хэлсэгдээ. Дээрэ заагдаһан баримтанууд тон зүб, бии байһан дутагдалнуудаа саашадаа гаргахагүйн түлөө хэмжээ абтаха. Бурят-монгол литература тухай лекци түрэлхи хэлэн дээрэ уншагдадаг болонхой, һуралсалые ажахытай холбохо, бурят хэлэ заалга һайжаруулха тухай хэмжээн абтажа байна.

Набшаһата тэжээл бэлэдхэнэ

БИЧУРА. **(Телефоноор абтаба).** Энэ нютагта хэдэн үдэр залгаа шахуу хура бороо орожо байбашье һаань, эндэхи колхознигууд набшаһата тэжээл бэлэдхэнэ, мүн холын ойн соорхойн, һудал һужааг газарай үбһэ ногоо сабшахаяа гарана.

Мүнөө аймагай колхозууд һүүлшын мэдээгээр 1200 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхээд байна. Энэ хүдэлмэридэ аймаг дотор 400 гаран колхознигууд ябана, мүн хамтын воскреснигүүд үнгэргэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, XIX партсъездын, Логовскиин, Сталинай (Моргента) нэрэмжэтэ колхозуудай олон гэшүүд набшаһата тэжээл бэлэдхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Мүнөө эдэ колхозууд 150—500 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхээд байна.

Тиихэдэ XIX партсъездын, Кировэй (Бичура) нэрэмжэтэ колхозууд үбһэнэй хүдэлмэридэ жэгдэрэн оронхой.

Д. Степанов, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо.

ЖЭМЭСТЭ МОДОНУУДЫЕ ОЛООР ТАРИДАГ БОЛОЕ

Үрэ жэмэстэ модонуудһаа олзо доход ехээр абтадаг байна. Эдэ модонууд айхабтар түргөөр ургадаг. Тиимэһээнь тэдэниие тариһанайнгаа һүүлээр хоёр гү, али гурбан жэл үнгэрөөд байхада, худалдаха жэмэс хуряажа болохо юм. Тиимэһээ һаяын жэлнүүдтэ жэмэстэ модонууд ехэ газарта олоор таригдадаг болохо, мүн худалдаанай жэмэс элбэгжэхэ бэзэ гэжэ найдахаар. Юуб гэхэдэ, мүнөө бии байһан промышленна предприятинуудайшье, мүн баригдажа байһан предприятинуудайшье олон хүдэлмэришэдые витаминтай продуктнуудаар, тусхайлбал үрэ жэмэсээр хангаха шухала хэрэг гараад байна бшуу.

Жэмэстэ модонуудые олоор ургуулдаг болохо талаар ямар арга боломжонууд бииб?

Үрэ жэмэстэ станциин туршалгын сортоучасток дээрэ «Приморский чемпион» гэжэ сортын үхэр нюдэн таригдаад, 2 жэл үнгэрөөд байхада тэрэнэй нэгэ эшэһээ дунда зэргээр 400 грамм жэмэс абтаһан байна. Хэрбээ нэгэ эшын 4 дүрбэлжэн метр талмай эзэлдэг һаань, нэгэ гектар газарта 2500 эшэ һуулгагдажа болохо, тиимэһээ тэдэнһээ 10 центнер жэмэс абаха арга боломжо бии байна. Зургаан жэл үнгэрөөд байхада таригдаһан үхэр нюдэнэй нэгэ эшэһээ дунда зэргээр 1,5 килограмм, харин зарим эшэнүүдһээ 5 килограмм жэмэс абтаһан байгаа. Тиимэ болохолоороо 1 гектар газарһаа 37,5 центнер гү, али 125 центнер жэмэс абажа болохо байна гээшэ.

«Томсон» гэжэ сортын крыжовнигой эшэнүүдые һуулгаад, гурбан жэл үнгэрөөд байхада тэдэнэй зарим эшэнүүдһээнь 2,5 килограмм жэмэс, 6 жэл үнгэрөөд байхада 6 килограммһаа үлүү жэмэс абтаһан байгаа. Хэрбээ нэгэ гектар газарта 2500 эшэ һуулгагдаһан байгаа гээшэ һаань, 150 центнер жэмэс хуряагдаха байна бшуу.

Малина гү, али бурядаар «забаан зэдэгэнэ» гэдэг жэмэс бүри түргөөр ургадаг юм. Оройдоол 2 жэл үнгэрөөд байхада, һайн шанартай малинын ургаса хуряахаар болоод байдаг.

Дээрэ хэлэгдэһэн жэмэсэй һайн ургасын жэшээнүүд байгаалиин тусгаар зохид байдалһаа болоо бэшэ юм. Бурят-Монголой үрэ жэмэстэ туршалгын станциин шадар жэмэстэ модонуудые ургуулхада, байгаалиин эрхэ байдал һайн бэшэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Жэшээнь, һүүлэй табан жэлнүүд соо үнгэрһэн 1956 он шииг нойтоороошье дунда зэргын жэл болоһон, мүн зохид температуратай, ехэ хүйтэн болоогүй байгаа.

Майн хахадһаа эхилээд, үхэр нюдэн крыжовник хоёр ургажа эхилбэ. Тиигээд октябриин эсэс хүрэтэр шахуу, хамта дээрээ 153 үдэр эдэ жэмэсүүд ургаһан байна.

Энэ турша соо сүүдхын дунда зэргын температура бүхы дээрээ 2153,5 градус болоһон байгаа. Республика дотор болодог жэлэй бүхы халуун хүйтэниие сасуулаад үзэхэдэ, хүйтэн температурань 600 градусаар ехэ байха юм. Декабрь, январь болон февраль һарын дунда зэргын температура ехэнхидээ 20 градус хүйтэнһөө доошо, заримдаа 40 градусшье хүйтэн болодог байна.

Тиимэһээ хүйтэниие даажа шададаг һайн сортнуудые шэлэжэ һуулгахаһаа гадна, садоводууд жэмэстэ модонуудые яажа үбэлжүүлхэб гэжэ бодомжолжо үзэхэ ёһотой болоно.

Илангаяа жэлэй эхиндэ һуулгадаһан нарай эшэнүүд хүйтэнһөө гэмтэхэеэ һанадаг.

«Приморский чемпион» гэжэ сортын үхэр нюдэнэй нарай эшэнь июлиин эсэс багаар задаржа дүүрээд, энэ жэмэсэй набша намаань вегетациин һүүл болотор ургадаг байна. Тиихэдэ тэрэнэй ургахын тулада 902,5 градус нэмэлтэ халуун хэрэгтэй. Тиигэжэ энэ ургамал тэжээлэй бодосуудые элбэгээр суглуулжа, манай республикын эрхэ байдалда хүйтэндэ гэмтэнгүйгөөр үбэлжэдэг.

Харин «Томсон» сортын крыжовник энээндэ орходоо ааляар ургадаг. Энэ крыжовнигой һалаануудынь арай гэжэ сентябриин тэн багаар задардаг. Тиигээд байхадань вегетациин эсэс хүрэтэр хамта дээрээ оройдоол 148,3 градус температуратай 30 үдэр үлөөд байна. Тиимэһээнь «Томсон» сортын крыжовник хододоо хүйтэндэ хүлдэхээ һанадаг.

Иигэхэдэнь яаха гээшэб?

Бидэнэр вегетациин хоёрдохи хахадта халууниие, мүн гэрэл энэ ургамалнуудта ехээр оруулжа шадахагүй гээшэ аабзабди даа. Гэбэшье, энэ жэмэсэй һалаануудай задарха үеынь агротехникын хүсөөр богони болзортой болгожо шадаха байнабди.

Энэ модоной һалаагай түргэн задаржа набшаһалхын тулада тон һайн эрхэ байдал вегетациин түрүүшын хахадта (июлиин тэн болотор) олгоол һаа, энэ модон урдынхидаа орходоо түргэн ургаха юм.

Вегетациин түрүүшын хахадта жэмэстэ модоной һалаагай түргэнөөр урган задаржа дүүрэхэдэнь, тэрэ үбэлэй хүйтэниие тэсэжэ шадахаар болодог. Ушарынь, модоной набшаһануудта суглардаг тэжээлэй бодосууд вегетациин хоёрдохи хахадта һалаануудай задаралгада гаргашалагдадаггүй, харин сугларжа, бүхы модон соо шэнгээд, үбэлэй хүйтэниие тэсэхэдэнь туһа хүргэдэг байна.

Иигэжэ вегетациин түрүүшын хахадта жэмэстэ модонуудые һайнаар ургуулжа абахын тулада, тэдэниие һуулгахадаа, мүн хойшодоошье, саг үргэлжэ уһалжа байха шухала. Жэмэстэ модонуудые һайса уһалаагүй һаа, хүрьһэндэ оруулагдаһан органическа болон минеральна утэгжүүлгэ хүсэд хэрэглэгдэнгүй үлэшэхэ байна.

Үрэ жэмэстэ туршалгын станциин нэгэ талмай дээрэ таригдаһан крыжовник 6 жэлэй туршада уһалагдадагшьегүй, утэгжүүлэгдэдэгшьегүй байжа, нэгэ гектарһаа 33,4 центнер крыжовник абтаһан байгаа. Харин нүгөө талмай дээрэнь утэгжүүлгэ хэгдэһэн аад, уһалаагүй байхада 15,2 центнер жэмэс нэгэ гектарһаа хуряагдаһан байгаа. Энэнь уһалагдаашьегүй, утэгжүүлэгдээшьегүй жэмэсэй ургасаһаа хоёр дахин шахуу бага байна. Гол утэгжүүлгэнүүдые оруулаад, мүн уһалаад байхада эгээл ехэ ургаса—78,5 центнер жэмэс нэгэ гектарһаа абтаһан байгаа. Тиихэдээ һуулгаһан жэмэстэ модонуудые нэгэ дахин гектарай 340—400 кубометр хэмжээтэйгээр иимэ болзорнуудта уһалһан байнабди: 1) сэсэглэхынь урда тээ, 2) сэсэгэйнь тобшорхойн ногооржо байха үедэ, 3) жэмэсүүдэйнь эдеэшэжэ байха үедэ, 4) жэмэсүүдые хуряаһанайнгаа һүүлээр.

Июлиин 19-дэ жэмэстэ модоной узуууртахи 18—20 сантиметр гүнзэгытэй нүхэн руу эшэ бүхэндэ 3 литр шэнгэн раствор оруулагдаһан байгаа. Энээн соо 90 грамм аммиачна селитрэ, 130 грамм суперфосфат, 36 грамм калийна дабһан оруулагдаһан юм.

Олон жэлдэ ургадаг модонуудые уһаар, мүн тэжээлэй зүйлнүүдээр хангаха тухай асуудал тэжээлэй зүйлнүүдые тэрэ модоной элдэб хубинуудтань зүбөөр хубаарилан тарааха асуудалтай нягта холбоотой.

Жэмэстэ модоной эшэнүүдые жэл бүри үндэр болотор ургуулжа шадаад байбал, эсэстээ ехэ жэмэс хуряажа болохо байна.

Ехэ жэмэс үгэдэггүй һалаануудынь тайража хаяад, бэшэ һалаануудынь ургуулха гэһэн шухала агротехническэ арга тэжээлэй зүйлнүүдые зүбөөр хубаарилха гэһэн зорилготой.

Жэмэстэ модо ургуулагшад үрэтэ культурануудай хоротон шумуулнуудтай, мүн тэдэ модонуудай үбшэнүүдтэй илангаяа ехэ тэмсэл хэхэ ёһотой.

Сибириин жэмэстэ модонуудай хоротоной, мүн тэдэ модонуудай үбшэнэй too 150 шахуу янза бололог. Тэдэнэй зариманиинь гансал Сибирьтэ дайралдадаг байна. Эдэ бүхы хорото хорхой шабхайнуудтай, мүн модоной үбшэнтэй тэмсэхын тулада, тусхай агротехническэ заабаряар элдэб химическэ растворнуудые болон зүйлнүүдые хэрэглэхэ шухала.

Жэмэстэ модонуудые һайнаар ургуулхын тулада, үшөө ямар агротехническэ хэмжээ бэелүүлхэ ёһотойб гэхэдэ, модоной һуулгагдаһан газарые саг соонь, һайнаар элдүүрилхэ шухала.

Жэмэстэ модонуудые һуулгахадаа, тэдэнэй хоорондохи забһарые мүнөөнэй, газар хахалдаг тракторнууд—ДТ-14, ДТ-24, ХТЗ-7 болон бусад тракторнуудай хэмжүүрыень хараадаа абан тааралдуулха ёһотой. Тиихэдээ тэдэ тракторнуудай дээрэнь тодхогдодог, мүн хойнонь шагтагалагдадаг зэр зэбсэгүүдые хараадаа абаха ёһотой. Тиихэдээ ряд хоорондын хүрьһые элдүүрилхэ, мүн бусад ажал ехэтэй хүдэлмэриие машинаар бүтээхэдэ болоно бшуу.

Үхэр нюдэ хоорондонь 3 м×1,5 метр, крыжовник—3 м×3 м., малина—3 м×0,5 метр забһартайгаар һуулгабал һайн байдаг.

Жэмэстэ модонуудые нүхэ малтажа һуулгахын орондо, бороздае дахуулан, тэдэниие тарибал һайн. Иижэ тарихада гараар хэхэ хүдэлмэри хүнгэдэжэ үгэдэг байна. Жэшээнь, үрэ жэмэстэ туршалгын станцида үхэр нюдэ 0,55 гектарта тарихын тулада 11,5 хүдэлмэриин үдэр хэрэгтэй байгаа. Харин жэмэстэ модоной эшэнүүдые бороздануудта һуулгахада, 1,5 хүдэлмэриин үдэр хэрэглэгдэһэн байна.

Үхэр нюдэнэй эшэнүүдые нэгэ тээшэнь нэнгүүлэн тарихада һайн байдаг. Иигэжэ тарихада нэмэжэ үндэһэнэй һалаанууд бии болохо, мүн үндэһэнүүдһээ һалаанууд гаража сэсэглэхэ байна. Тиимэһээ модоной эшэнүүд түрүүшын жэлһээ эхилээд һалаагаа газарта олоор тараахаһаа гадна, саашадаа ехэ ургаса үгэдэг.

Июлиин һүүл багаар малиные таридаг садовод Г. Т. Попковой дүй дүршэлые үргэнөөр нэбтэрүүлхээр.

Бурят-Монголой эрхэ байдалда жэмэстэ модонуудые ургуулгын агротехникын олон асуудалнууд үшөө шиидхэгдээдүй. Эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ колхозой бүхы садоводууд, мүн һайн дураараа сад сэсэрлиг таригшад хабаадаха ёһотой.

И. МАЛОВ, Бурят-Монголой үрэ жэмэстэ туршалгын станциин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ, хүдөө ажахын наукануудай кандидат.

Ахадуу Монгол орондо

Монголой арадай революциин болоһоор 36 жэл гүйсэһэнэй ойн һайндэр июлиин 11-дэ эхилээ. Энэ ойе монгол арад ехэ баяртайгаар һайндэрлэжэ байха зуураа, Советскэ Союзай һайн һайхан туһаламжада түшэглэн, ажахы болон культурагаа үнгэрһэн 36 жэл соо амжалтатайгаар хүгжөөһэнөө тэмдэглэнэ.

Монголой Арадай Республикада

Монголой Арадай Республикын Хүдөө ажахын Министрын уряалаар манай республикын хүдөө ажахын делегаци Монгол ошоод байна. Энэ делегациие ветеринарна наукануудай доктор нүхэр Филиппов толгойлно. Тус делегаци гүрэнэй ажахынуудаар, хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдээр, туршалгын станцинуудаар ябаа. Мүн тэдэнэр Монголой хойто дүрбэн аймагуудаар айшалһан байна. Монголой Арадай айхабтар ехэ урма зоригтойгоор ажаллажа байһыень, тэдэнэй оронойнгоо экономикые хубилган шэнэдхэжэ байһыень манай делегациин гэшүүд хаа хаанагүй хараба. Монголой үргэн ехэ талын түхэл шарай эрид хубилаа. Урдань гансал хилганын, талын шаралзын, саксаул модоной ургажа байдаг газарта мүнөө альма жэмэс, груша, вишни, малина, үхэр нюдэн сэсэглэнэ, нюдэ алдама алтан шэниисын далай долгитоно, трактор, машинанууд тала дайдые зэдэлүүлнэ.

Монгол гээшэ гансал элһэн губяар дүүрэһэн нютаг, тиимэһээ тэндэ таряа талха, үрэ жэмэс болон овощь тарихын аргагүй газар гэжэ зариман буруу ойлгодог. Эгээл мүнөө энэ һанамжын буруу байһаниинь бодото байдал дээрэһээ тон элеэр харагдажа байна. Жэшээнь, 1954 оной августда үрэ жэмэсэй, овощиин туршалгын Шамарай станци байгуулагдаһан юм. Оройдоол гурбан жэлэй үнгэрбэшье, эндэ ехэ юумэн хэгдээ. Энэ станциин директор Шагдарые Монголой мичуринец гэжэ тэндэхин омогорхон хэлсэдэг байна. Теэд үнэхөөрөөшье үрэ жэмэсэй һалбаран сэсэглэжэ байһан туршалгын станциин поли дээрэ Иван Владимирович Мичуринай хэлэһэн мартагдашагүй сэсэн иимэ үгэнүүд ута лозунг дээрэ һиилэгдэнхэй: «Байгаалиин хайра үршөөхыень хүлеэжэ байхагүй, харин тэрэнэй баялигуудыень өөһэдөө ажаллан абаха гээшэ манай зорилго мүн».

Научна хүдэлмэрилэгшэ геолог Шагдар хүйтэндэ хүлдэдэггүй жэмэстэ модонуудые ургуулдаг болохо гэжэ үсэд нэтэрүүгээр оролдоно. Энэ талаар тэрэ нүхэр ехэ амжалта туйлаа. Мүнөө Монголдо үрэ жэмэс, груша, үхэр нюдэн малина, крыжовник ургадаг болонхой. Мүн морковь, һонгино, капуста, чеснок ургуулагдана, кукуруза таригдадаг болонхой. 1957 ондо энэ туршалгын станци 100—150 мянган түхэригэй жэмэс болон овощь гүрэндэ тушаахаар хараалаһанхай.

Монголой хүдөө ажахын ехэ амжалта туйлаһан тухайнь иимэ баримта гэршэлнэ. Монголой Арадай Республикын Арадай агууехэ хуралай депутат нүхэр Арьягай толгойлдог Жаргалантын гүрэнэй ажахы 1954 ондо 8529 гектар талмайда орооһо таряа тариһан юм. Тэрэнэй ехэнхинь шэниисэ байгаа. Жэлэй туршада дунда зэргээр энэ ажахы гектар бүриһөө 9 центнер шэниисэ хуряадаг байгаа. Харин 1957 ондо энэ ажахы 11 мянган гектар газарта орооһо таряа тарижа, тэрэнэйнгээ 6159 гектартань шэниисэ тариһан байна. Мүнөө жэлдэ гектар бүриһөө дунда зэргээр 20 центнер шэниисэ хуряаха аабзабди гэжэ энэ ажахын хүдэлмэрилэгшэд найданхай.

Бидэнэй хаанашье ябахада — гүрэнэй ажахыда, хүдөө ажахын нэгэдэлдэ, жэмэс болон овощиин туршалгын станцида ошоходомнай Монголой арад бидэниие тон баяртайгаар угтажа, үнэн зүрхэнһөө хүндэлнэ. Манай ябаһан лэ газарта олон зон сугларжа, митингнүүд болон уулзалганууд саг үргэлжэ эмхидхэгдэнэ. Монголой арадта Советскэ Союзай ехэ туһаламжа үзүүлдэг тухайнь арад зон ехээр баярлан сэдьхэлээ хүдэлгэн хэлэдэг байна.

Алтан-Булагһаа эхилээд, бидэнтэй хамта Монголой Арадай Республикын хүдөө ажахын министрын орлогшо нүхэр Намзя ябалсаа.

Июлиин 9-нэй үдэшэлэн бидэнэр Улан-Батор ерэбэбди. Монголой Арадай Республикын ниислэл хото һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэнхэй. Монголой Арадай Республикын тугууд байшангууд дээрэ намилзана. Монгол дуунай ирагуу һайхан аялга хаа хаанагүй зэдэлнэ. Эдир залуу хүбүүд, басагадшье, наһажаал болоһон, толгойгоо бууралтажа байһан үбгэд, хүгшэдшье — бүгэдэ жаргалтай хүхюу байдалаа магтан дуулалдана.

Июлиин 10-да бидэнэр Монголой Арадай Республикын Арадай агууехэ хуралай депутадуудтай уулзаабди. СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Бурят-Монголой делегациин хүтэлбэрилэгшэ нүхэр Филиппов, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Ванкеев, Кударын аймагай Ждановай нэрэмжэтэ колхозой хонинной фермые даагша нүхэр Дараева, Боргойн совхозой хонишон нүхэр Чайдонов гэгшэд тэндэ үгэ хэлэжэ, Агууехэ хуралай депутадуудые ехээр һонирхуулаа. Манай хонишод өөһэдынгөө хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай тэндэ хөөрэжэ үгэһэн байна.

Июлиин 10-най үдэшэлэн Монголой Арадай Республикын Арадай агууехэ хуралай сесси нээгдэхэнь.

Үглөөдэр, июлиин 11-дэ монгол арадай һайндэр—наадан эхилхэнь.

Ц. Цибудеев.

Улан-Батор, 1957 оной июлиин 10.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улан-Батор, Сүхэ-Баторай нэрэмжэтэ талмай дээрэ Сүхэ-Баторта зорюулан табигдаһан памятник.

Монголой арадай революциин 36 жэлэй ой

УЛАН-БАТОР, июлиин 11. (ТАСС). Арадай революциин 36 жэлэй ойдо зорюулагдаһан найр наадан Монголдо мүнөөдэр эхилээ. Монголой социалистическэ замаар хүгжэжэ эхилһэнһээ хойшо 36 жэл гүйсэһэнэй ойе монгол арад ехэ баяртайгаар тэмдэглэжэ байна.

Энэ замынь хүнгэхэн зам байгаагүй юм. Энэ замдаа монгол арад шэнэ байгуулалтын дайсадай эсэргүүсэлтые дабаха баатай болодог һэн. Гэбэшье, Советскэ Союзай ахадуугэй туһаламжада түшэглэн, үнгэрһэн 36 жэлэй турша соо ажахы болон культурагаа хүгжөөлгэдэ монгол арад ехэ амжалта туйлаа.

Сүхэ-Баторай нэрэмжэтэ талмай дээрэ сэрэгэй парад, ажалшадай демонстраци энэ үглөөгүүр болоо. Город шадар байдаг спортивна элдэб барилганuудтай болон талмайнуудтай бишыхан городто үдын хойто тээ «Наадан» гэжэ арадай һайндэрэй туг үргэгдөө. Улан-Баторай хүн зон, ороной элдэб аймагуудһаа ерэһэн арадууд бүхэ барилдаа, мүн арадай засагай тогтоһонһоо хойшо Монголой ажахы болон культурын хүгжэлтые харуулһан выставкэнүүдые һонирхон хараа.

А. У. Хахалов түрүүтэйгээр Монголдо ошоод байһан СССР-эй Верховно Соведэй делегаци, тэрэшэлэн Хитад, Чехословаки, Польша, ГДР, Румыни, Англи, Япони болон бусад хэдэн оронуудһаа ерэһэн айлшад ойн баярай һайндэртэ хабаадалсаа.

Городой газаа тээ байдаг байрадаа МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Цеденбал Монголой арадай революциин 36 жэлэй ойтой дашарамдуулан ехэ уулзалга эмхидхээ.

Неру Египедтэ ерэбэ

КАИР, июлиин 10. (ТАСС). Нацануудай хани нэгэдэлдэ ородог оронуудай премьер-министрнүүдэй конференцидэ хабаадаад, Лондонһоо бусаха замдаа Индиин премьер-министр Неру Каирта хүрэбэ.

Президент Насер премьер-министр Н ру хоёр мүнөөнэй уласхоорондын бай тухай, тусхайлбал Дүтын ба Дунда Зү зүгтэхи оршон байдал тухай асуудалну даар һанамжанууд тухайгаа хөөрэлдөө п жэ мэдээсэгдэнэ.

Японой министрнүүдэй шэнэ кабинет

ТОКИО, июлиин 10. (ТАСС). Японой премьер-министр Киси хуушан кабинедэй бүхы министрнүүдые июлиин 10-да тушаалһаань гаргажа, шэнэ министрнүүдые томилоо. Шэнэ правительствода иимэ хүнүүд оролсоно гэбэл:

Премьер-министр— Нобусуке Киси; Гадаадын хэрэгүүдэй министр — Аициро Фудзияма; Финансын министр—Хисато Ицимада; Худалдаа наймаанай болон промышленнос тиин министр — Сигесабуро Маес Министр, национальна обороны управлениин начальник — Дзюнц Цусима болон бусад оролсоно.

Июлиин 10-да шэнэ правительст вын түрүүшын заседани болоо. Ию лиин 11-дэ премьер-министр Кис шэнэ правительствын гэшүүдые им ператортай уулзуулхань.

Хархис этэгээдүүд харюусалгада хабаадуулагдахань

БУДАПЕШТ, июлиин 10. (ТАСС). 1956 оной октябрь, ноябрь һарын үймөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан хоёр хархис бүлэг тушаа гэмнэлгын хэрэт Будапештын прокурор бэлэдхээ.

Агент Лачки гэдэгэй толгойлдог бүлэг октябриин 23-да Будапештын радиостудида добтололсоһон, полициин управленинүүдэй нэгыень бута сохилсоһон, мүн партиин Будапештын горкомые буудалсаһан байгаа. Горкомые хамгаалжа байһан хүнүүдые зэрлиг муухайгаа сохижо байһан зураг Америкы «Лайф» гэжэ журналда тиихэдэ то лилогдоһон байгаа. Тэрэ зураг со Лачки гэдэг байлсаһан байна.

Ласло Шмидт гэдэгэй толгойлдо хархис бүлэгтэ хабаадагшад па тиин Будапештын горкомой секре тарь Имре Мезые болон горкомо бусад хүдэлмэрилэгшэдые алаа г жэ гэмнэгдээ.

Һаяар энэ хоёр хархис бүлэ сүүдлүүлхэнь.

США Индонезидэ хорото ябуулга хэнэ

ДЖАКАРТА, июлиин 10. (ТАСС). Индонезиин хархис этэгээдүүдэй Америкын болон гадаадын бусад монополинуудтай хамтаржа, хорото ябуулга хэһэн тухай мэдээсэл «Бинтанг Тимур» газетэ июлиин 10-да толилбо. «Фордын фондһоо», мүн «Стандард Вакуум» болон «Калтекс» гэжэ Америкын нефтиин компанинуудай зүгһөө Суматра аралай хархисуудта мүнгэн зөөриин туһаламжа үзүүлхэ тухай асуудалые урдань Индонезиин вице-президент байһан Хатта гэгшэ Америкын посольствын түлөөлэгшэдтэй зүбшэн хэлсэһэн байгаа гэжэ эли рээ.

Хэрбээ Суматрын Индонезиһэ таһаржа шадаа гээшэ һаань, энд байдаг Америкын эрхэтэдэй мүнгэ зөөреэ хэрэглэхэдэнь, айхабтар таа тай, зохид эрхэ байдал олгогдох юм гэжэ Америкын посольствын хидта Хатта хэлэһэн байгаа.

Мүн Суматрые Индонезиһээ та һалха зорилго табигшад Голлан диин монополинуудай түлөөлэгшэд тэй холбоотой байгаа гэжэ газетэ нүүд тэмдэглэнэ.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

✦ ГДР-эй болон Польшын түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн, элүүрые хамгаалгын асуудалнуудые эрхилдэг комиссиин гурбадахи сесси Берлиндэ болобо. Энэ жэлэй үнгэрһэн һаранuудай туршада элүүрые хамгаалха талаар ГДР Польша хоёрой харилсан ажаллаһанай дүнгүүдые сессидэ хабаадагшад зүбшэн хэлсээд, 1958 ондо яажа харилсаха түсэбөө хараалһан байна.

✦ Чехословакиин телеграфна агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, Йиглавска областиин гурбан тосхоной таряашад хамтаржа, Советскэ Союзай партийно-правительственна делегациин хүндэлэлдэ хүдөө ажахын нэгэдэмэл кооператив байгуулаа.

✦ КНР-эй гүрэнэй Соведэй премьер Чжоу Энь-лай Ямао Ямая түрүүтэй Японой городуудай хэдэн мэрнүүдтэй июлиин 10-да уулзаба гэжэ Синьхуа агентство мэдээсэнэ.

✦ «Метеор» гэжэ түхэлэй Голландиин хоёр истребитель июлиин 9-дэ агаарта мүргэлдэжэ, бутаран унаа. Летчигуудынь парашюдаар буужа, бэеэ абараа.

✦ Англида Гламорганшир гэжэ графстводахи Ланбрадахт шахтын 23 горнягууд шахтын нүхэн сооһоо гаранагүй. Хэрбээ салин хүлһымнай дээшэлүүлхэ тухай эрилтыемнай хангаагүй һаатнай, эндэһээ гарахагүйбди гэжэ тэдэнэр мэдүүлээ. Эдэ нүхэдые дэмжэжэ байһан тухайгаа мэдүүлэн, энэ шахтын мянга гаран горнягууд забастовко соносхобо.

(ТАСС).

Эхэ ороноо магтан дуулагша

Бүгэдэ Найрамдаха Монгол Арад Уласын хубисхалта ёһоной шэнэ уранзохёолой үндэһэ һуури табилсагшадай нэгэн—оюун бэлигтэ дуушан Нацагдоржын наһа бараһаар хорин жэлэй ой мүнөөдэр гүйсэбэ.

Дашдоржийн Нацагдорж Түшээтэ Хан аймагай Дархан Чин Вангын хушуунай Гүн Галуутай нютагта һууһан үгытэй айлай бүлэдэ 1906 ондо түрөө бэлэй. Бага балшар наһандаа эхэһээ гээгдэжэ, ерээдүйн уранзохёолшо сэрэгэй зургаанда бэшээшэ байһан эсэгэеэ дахажа хүн болоо һэн. «Үншэн хүн үльгэршэ, үгытэй хүн дууша» гэжэ хэлсэдэгэй ёһоор, хурса һубэлтэн ухаатай хүбүүн бүри бишыханһаа хойшо арадай дуу, шүлэг, үльгэр тууужа һонор оюун сээжэдээ абьяастайгаар хадуун абажа, хуушан монгол дээрэ бэшэһэн ном судар уншадаг болоһон юм. Энэнь уранзохёолшын саашанхи ургалтада угаа ехэ удхашанартай байгаа бэлэй.

1921 оной арадай хубисхалай үеэр оройдоо арбан табан наһатай байбашье, Нацагдорж тэрэ үеынгөө ажал хэрэгүүдтэ эдэбхитэй шударгыгаар оролсоо һэн. Уданшьегүй хубисхалша Залуушуулай Бүлгэмэй гэшүүн болоһон эдир зохёолшо Сэрэгэй Зүблэлэй нарин бэшэгэй даргаһаа эхилээд, залуушуулай эблэлдэ, пионернүүдэй холбоондо хүтэлбэрилхы ажалда дэбжүүлэгдээ һэн.

Арадай хубисхалай илаһанай һүүлээр шэнэ соёл болбосорол байгуулжа эхилхэ үедэ Нацагдорж хэды ехэ ажалтай байгаашье һаа, миил хажуу тээнь бэеэ абаад һуугаагүй. «Сандо амбанай хархис ябадал», «Ушаандар» гэхэ зэргын зүжэгүүдые найруулан зохёожо, өөрынгөө нүхэдтэй хамта хүн зоной урда харуулдаг байба. Эдэ зүжэгшэд эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр элдэб эмхи зургаануудаар, худалдаа наймаанай газарнуудаар ябажа, хамаг дутуу дунда зүйлнүүдые хорон хурсаар наада барин шүүмжэлдэг бэлэй. Шэнэ байдалаа зохёожо эхилһэн арад түмэн залуушуулай энэ үүсхэлые айхабтар халуунаар угтадаг һэн. Тиихэ үедэ арбан долоотой ябаһан Нацагдоржын зохёоһон «Сэнхирлэн харагдана» гэжэ дуун зоной дунда үргэнөөр дэлгэржэ, хаа хаанагүй мэдээжэ болоһон байгаа.

Сэнхирлэн харагдана
Сэсэг жэмэстэй уула.
Шэн зоригые бодобол
Сэнгэжэ боломоор уула.
Алаглан харагдана
Алим жэмэстэй уула
Амараг хонгор хүүтэйгээ
Амидаржа боломоор уула.

Эдэ мүрнүүдэй бэшэгдэһээр хэдэн арбаад жэл үнгэрөө. Тиигэбэшье, Монгол ороной арад түмэн иргуу һайхан аялга дээрэ энэ дууе мүнөөшье хүрэтэр дууулаһаар.

Шэнэ соёл болбосорол хүгжөөхын түлөө гансахан өөрынгөө арадай хэлэ бэшэг, түүхэ домог шудалаад дүүрэхэ бэшэ, харин ондо ондоо арадуудай уран бүтээлые, туйлаһан амжалтануудые гүнзэгыгөөр ойлгохо, тэдээнһээ үрэ ехэтэй һургаал жэшээ абаха шухала гэжэ Нацагдорж һайнаар ойлгодог байгаа. Ушар иимэһээ «хээрын галуунай ниидэд хүрэхэгүй газарһаа хүнэй хүбүүн эрдэм оложо харина» гэжэ нэгэ шүлэг соогоо бэшэһээр Совет орондо ерэжэ, сэрэгэй дээдэ һургуулида ороһон юм. Тэндэ һуража байхадаа ород хэлэ һайнаар шудалжа, урданай ба мүнөөнэй уранзохёолшодой бэшэһэн номуудтай үсэд нэтэрүүгээр танилсажа эхилбэ. Саашадаа Александр Сергеевич Пушкинай «Елбэрэй хатан», «Буудалга» гэһэн зохёолнуудые, мүн тэрэшэлэн хэдэ хэдэн шүлэгүүдые монгол хэлэн дээрээ болгон оршуулжа, өөһэдынгөө уншагшадые ехэтэ һонирхуулаа бэлэй.

Эрдэм һургууляа улам дээшэлүүлжэ, шадаал һаа бүри ехэ юумэ мэдэжэ абахые оролдодог байһан Нацагдорж 1926 оной намарһаа 1929 он хүрэтэр Берлинэй университедтэ ошожо һуралсаба. Эндэ байхадаашье мүн немец хэлэ шудалжа, Баруун Европын арадуудай хэлэ бэшэгтэй ба соёл болбосоролтой танилсажа эхилээ бэлэй. Эхэ нютагһаа гаража, энэ холын орон зорижо ябаһан тухайгаа уранзохёолшо «Улаан-Баатарһаа Берлин хүрэтэр» гэһэн шүлэглэмэл тэмдэгүүд соогоо сэдьхэл хүдэлгэмэ гоёор найруулан бэшээ бэлэй. Монгол ба бурят-монгол арадуудай байра байдал, газар нютагууд илгаагүй адли гэжэ тэмдэглэхэ зуураа, харгы замдаа хайшан гэжэ ябаһан, ямар һонирхолтой зүйл хараһан үзэһэнөө тодорхойгоор иигэжэ бэшэнэ:

Жабартай һалхиие үгсэн
дабхюулжа,
Тамхяа татан ярилсаһаар
ябатарнай
Зүүн хойто хадын үбэртэ Үдэ
хото уняартаад
Гал тэргэнэй утаа орьёлон
байба.
Хотын бараа үзэгдэн, замай
эсэс ойртоод,
Жолоошо хүнэй нюдэниинь
галтажа, эшхэрэн ташуурдамсаар
Хүллэһэн моринойнь хамар
һарналзан, тэмүүлэн дабхяад
Тэргын хонхо ханхинуулһаар
Сэлэнгын эрьедэ хүрэбэбди.

Һургуули хэжэ, нютагаа бусаһанайнгаа һүүлээр Нацагдорж Шэнжэлхэ Ухаанай Хүреэлэндэ, Уласын Түб Театрта болоод уранзохёолшодой эблэлдэ эдэбхитэйгээр ажаллажа ороо бэлэй. Тэрэнэй зохёоһон «Ушартай гурбан толгой» гэдэг хүгжэмтэ зүжэг Уласын Түб Театрын табсан дээрэ мянга гаран дахин табигданхай. Тэрээнһээ гадна, мүн энэ зүжэг Үбэр Монголдо, Агуехэ Хитадай ниислэл хото — Бээжиндэ харуулагдажа, хүн зоной һонирхол үүсхэһээр байна.

Монгол ороноо магтан дуулагша, оюун бэлигтэ зохёолшо Нацагдорж өөрынгөө арад түмэнэй ажа амидарал тухай, шэнэ хубисхалта замда хайшан гэжэ орожо байһан тухай, орон нютагайнгаа гоё һайханиие суурхуулһан олон тоото элдэб зохёолнуудые ами наһанайнгаа һүүлшын үдэр хүрэтэр бэшэжэл байгаа бэлэй. 1937 оной июлиин 13-да уранзохёолшо наһа бараһан юм.

«Дүрбэн саг», «Минии нютаг», «Үбэлэй һүни», «Хүдөө талын үзэсхэлэн», «Шубуун һаарал» гэхэ мэтынгээ эрхим зохёолнууд дотор Нацагдорж түрэһэн гараһан эхэ нютагтаа, тэндэхи хүн зондоо ямар ехээр инаглан дурладаг байһанаа эли тодоор харуулаа. Юунэйшье тухай бэшээ һаа уранзохёолшо арадайнгаа зан абариие, орон нютагайнгаа түхэл шарайе, байгаалиингаа онсо өөрэ шэнжые гүн сэдьхэлэйнгээ оёорһоо гараһан уран хурса үгэнүүдээр магтан дуулана. Хабар сагай ерэһэн тухай бэшэхэдээ тэрэнэй зосоо иимэ мэдэрэл түрэнэ:

Хээрын галуудай айлшалан
ерэжэ ганганахада
Гэртээ һууһан малшан дуугынь
шагнаад уярна.
Хажуудахи уулада горходой
шолшогонон урдахада
Хаяадахи эшэгэ, хурьгад хүгжэм
ниилүүлэн маарана.

Үгышье һаа намар сагай иимэ һонирхолтой үзэгдэлые уранзохёолшо хурса тодоор бэшэнэ:

Үглөөнэй хюруу субадтал адляар
ялаганан бууралтаад,
Газаа һойгоотой байһан морин
бүн-бүн шэшэрнэ.
Гэрэй эзэнэй эртэлэн, үнэгэ,
шоно агнахаяа ошоходо
Эхэнэр, хүүгэдынь аарсаяа
халаажа, тэрэнээ хүлеэнэ...

Өөрынгөө арадай шэнэ байдалые магтан дуулахатаяа хамта, Нацагдорж үнгэрһэн зоболонто байдал тухай, баяд ноёдой хэрзэгы шэрүүн аашые элирхэйлһэн «Сагаан һара ба хара нёлбоһо», «Хуушан Монгол» «Феодалын инаглал» гэхэ зэргын зохёолнуудые, ариг сэбэрые сахихые, элдэб үбшэнһөө һэргылхые уряалһан удхатай шүлэгүүдые олоор бэшэһэн байгаа. Хубисхалай урда тээхи Монголой залуушуул:„... хүлдэ орохоһоо абаад үһэнэйнгөө сайха хүрэтэр нэгэ голые үгсэн уруудан нүүжэ, нэгэ худагые эрьен тойрон нютаглаһаар бүхы наһаяа барана. Жамбал габжа хойморто һуугаад, бурхан ном гэжэ буруу зүбөөр шашаха, Намжил зайһан ерэжэ, хуули ёһо гэжэ худал үнэнөөр соносхохо, эдэ бүгэдые шагнаһаар лэ үдэр сагынь үнгэрнэ. Тээ тэрэ уулые үнгэрбэл айлгүй гэжэ бодоһоор, тэнгэриин хаяаһаа саашa газаргүй гэжэ һанаһаар лэ, түмэн хэрэгһээ хосоржо, дэлхэйн болбосоролһоо гээгдэжэ байһан юм» гэжэ уранзохёолшо үсөөхэн үгөөр аад, хурса тодоор бэшээ бэлэй.

Барга хуушан сагай үлэгдэлнүүдые, банди ламанарай бүдүүлиг муухай аашануудые Нацагдорж хайра гамгүйгөөр элирхэйлэн гар гажа, олоной энеэдэн болгодог бай гаа. Энэ талаар «Феодалын инаг лал» гэжэ шүлэг эли тодо жэшэ боложо үгэнэ.

Монгол ороноо магтан дуулаһа энэ уранзохёолшын эгээн шэлдэ эрхим бүтээлынь гэбэл, олондо мэ дээжэ болоһон «Минии нютаг» гэ һэн шүлэг болоно.

Хэнтэй, Хангай, Соёной үндэр
һайхан нюруунуу
Хойто зүгэй шэмэг болоһон ой
хүбшэтэ ууланууд
Мэнэн, Шарга, Номиной үргэн
ехэ губинуу
Энэ зүгэй манлай болоһон элһэ
манхан далайнууд-
Энэ бол минии түрэһэн нюта
Монгол һайхан орон.
Хэрлэн, Онон, Туулын тунгал
арюун мүрэнүү
Хэн хэнэй эм болоһон горхо,
булаг, аршаануу
Хүбсэгэл, Убса, Буйрын гүн
сэнхир нуурнуу
Хүн, малай унда болоһон һару
һайхан уһанууд-
Энэ бол минии түрэһэн нюта
Монгол һайхан орон.

«Энэ зохёолые уншахада Монг лой агуу һайхан нютаг, жаргала та арад түмэнэй бүхы байдал ню дэндэ үзэгдэжэ, һанаанда тодорж агшан зуура эхэ ороноо тойроо ерэһэн мэтэ болодог» гэжэ уранз хёолшо Дамдинсүрэн айхабтар ү дэр сэгнэлтэ үгөө бэлэй. Энэ сэ нэлтэнь Нацагдоржын гансаха шүлэгтэ бэшэ, харин бүхы богон хон наһан соогоо хэһэн ажалдан бэшэжэ үрдиһэн уран бүтээлдэн бүримүһэн хабаатай.

Ч. НАМЖИЛОВ.

Москва.

Редактор Д. Л. ЛОБСАНОВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74. отв. секретаря— 27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства — 47-59, пропаганды и переводов — 35-14, культуры и быта, промышленности — 34-05, местной информации и писем —24-74, корректорская — 32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н 00473. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 3848.